Anul XX. Maiu—Iunie 1930 Nr. 5—6.

# REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an **200 Lei.** Pe o jumătate de an **100 Lei.**
Un număr **15 Lei.**

# O CARTE DE RUGĂCIUNI

## ŞI AUTORUL EI: ARHIM. DIONISIE SADOVEANU.[1]

### I.

In cursul sesiunii ordinare a Congresului Naţional Bisericesc, ţinut la Bucureşti în Noemvrie 1929, cercetând anticariatul bătrânului Pohl din faţa Universităţii, între alte vechituri am dat şi peste o frumoasă carte de rugăciuni, legată în catifea neagră şi cu chenare aurite. Lipsindu-i foaia de titlu, m'am putut orienta asupra provenienţei acestei cărţi după următoarea dedicaţie: „Prea înălţatei Doamnei noastre *Elisabeta Ştirbei* cu tot respectul se închină această carte“ — şi după cuprinsul unei interesante prefeţe de 8 pagini, care poartă semnătura «*Arh. Dionisie Sadov.*»

În biblioteca Academiei Române am putut afla exemplarul corăspunzător, înregistrat sub Nr. I — 72991 având coperta cu acest titlu încadrat într'un chenar cu ornamente tipografice: „*Bibliotecă Religioasă şi Morală.* Adunarea de rugăciuni cu 19 iconiţe. Ediţia a doua“, iar pe foaia de titlu: *Adunare de Rugăciunile cele mai trebuincioase fiecărui creştin.* Tipărită cu binecuvântarea Prea Sfinţii Sale părin-

[1] Conferinţă ţinută în Sala festivă a Academiei Teologice din Sibiu la 7 Martie 1930.

telui Arhiepiscop şi Mitropolit al României *D. D. Nifon* de *Arhimandrit: Dionisie.* Bucureşti, Tipografia Sf. Mitropolii, 1853. Pe contrapagină: iconiţa Maicii Domnului cu pruncul de-adreapta şi cu inscripţia: IC. XC. MP. θ8.

Prefaţa închinată soţiei lui Ştirbei este următoarea:

*Prea înălţată Doamnă!*

Este adevăr netăgăduit, că aceluia dela care avem toate, sântem tot datori. Dumnezeu ne-a dat fiinţa şi toate bunele, de care ne bucurăm pe pământ: El este şi cel mai sigur sprijinitor al nostru şi apărător în nenorocirile şi întristările vieţii; lui dar sântem datori a-i aduce binecuvântările, mulţumirile şi rugăciunile noastre; consfinţind în fiecare zi, dacă nu câteva ceasuri, cel puţin câteva minute întru cugetarea la binefacerile lui şi întru rugăciuni.



O! de câte mântuitoare foloase poate să fie pricinuitoare această faptă a rugăciunii! Fiindcă printr'ânsa mărim pe Dumnezeu, pentru nemărginita-i putere şi înţelepciune. Ii mulţumim pentru binefacerile lui şi ne rugăm să ne erte greşalele şi să ne învrednicească şi în viitor de bunătatea şi sprijinirea sa.

Rugăciunea dar este o faptă care pune pe om, ca să zic aşa, faţă în faţă cu Făcătorul şi-l face a vorbi cu dânsul; pe care neîngrijind-o cineva se face vinovat atât către Dumnezeu, pentrucă neîngrijeşte cea dintâiu din datorii, datoria mulţumirii ce se cuvine a-i aduce lui totdeauna; iar cătră oameni pentru că le dă exemple vătămătoare, de nesupunere şi nesubordinaţie.

Inălţimea Voastră aţi cunoscut că această mântuitoare deprindere, pe lângă mângăierea din lăuntru ce pricinueşte omului, are influinţă nu puţină în familii şi chiar în stat. Căci dacă cei mari cinstesc pe Dumnezeu şi religia, supuşii îi imitează cinstind

atât pe Dumnezeu cât şi pe mai marii lor şi pe toţi făcătorii lor de bine. Aţi cunoscut-o prea bine, şi de aceea pe lângă celelalte virtuţi eminente, cu care sânteţi înzestrată, nu puţin îngrijiţi şi de aceasta: dând tuturor folositoare şi mântuitoare exemple de bună credinţă şi evlavie.

Iată Prea înălţată Doamnă, ceeace m'a îndemnat a Vă închina această carte de rugăciuni, *tipărită chiar după dorinţa Inălţimei Voastre*, încă din anul 1850; acum iarăş se mai retipări, şi a doua ediţie, după cererea a mai multor evlavioşi care v'au imitat pe I. V. şi au sporit cu râvna şi cu dragostea către asemenea rugăciuni, care sânt ca un balsam mântuitor pentru inimile apăsate şi rănite de ispitele acestei vieţi pline de suferinţe. Am pus cele mai umilitoare şi mai trebuincioase rugăciuni ale Bisericii: la acestea am adăogat şi câteva rugăciuni la osebite ocazii, *parte compuse de mine* şi *parte traduse*. Am pus al doilea paraclis şi alte rugăciuni *după găsirea cu cale a Inălţimei Voastre*, şi iată-o la lumină.

Primeşte dar, Prea înălţată Doamnă! cu *bunătatea* ce vă caracteriseşte şi *care totdeauna a-ţi arătat-o către mine*. Şi dacă patrioţii se vor folosi pentru înlesnirea ce s'a făcut cu tipărirea acestui manual portativ ce fiecare poate a-l avea şi a-l purta cu lesnire, *folosul trebue a-l socoti dela Inălţimea Voastră*, subt a căreia de *binevoitoare protecţie* mai pociu încă a mă ocupa cu asemenea îndeletniciri ce se cer dela persoane Bisericeşti ce vor să corăspunză chemării lor.

Al Inălţimei Voastre

cu tot respectul

Arh. DIONISIE SADOV.

Căutând 1-a ediţie dela 1850, de care se face amintire în această prefaţă, am primit răspunsul, că nu se găseşte nici un exemplar în biblioteca Academiei. Mi s'a arătat însă altă cărticică din anul

următor cu titlul: *Rugăciunile Sfintei şi Dumnezeeştii Liturgii* traducţie de *Arhiman. Dionisie*. Bucureşti. Tipografia lui Iosef Kopainig, 1851, închinată deasemenea „Prea Inălţatei şi Prea Evlavioasei Doamnei Noastre *Elisabeta Ştirbei*", cu această prefaţă:

*Prea Înălţată Doamnă!*

Cărticica cu rugăciunile Sf. Liturgii, tipărită în limba grecească şi nemţească de soţietatea Greco-Românilor ortodocşi din Viena, pe care *aţi binevoit a mi-o da înaintea plecării Înălţimei Voastre la Paris, a o traduce şi a o tipări.* Iată-o eşită de sub tipar în limba românească şi grecească. Dacă autorul a bine chibzuit a tipări această cărticică şi în limba nemţească pentru creştinii ortodocşi ce nu cunosc limba grecească, pentru acelaş cuvânt şi eu am tipărit-o în limba românească şi grecească, fiindcă aici sânt mulţi Greci carii nu cunosc limba românească şi mai ales că aici se şi urmează, până acum, liturgia în multe biserici, în limba grecească, şi aceasta fiind o carte, care oricine urmează să o aibă în mână, ca să se poată povăţui, când preotul va Liturgisi în limba grecească, ce rugăciuni să citească.

Aceste rugăciuni dupe voinţa Înălţimei Voastre, se vor adăoga la adunarea de rugăciuni ce s'a pus sub tipar *pentru a doua ediţie.* Dar mi s'a părut că nu este de prisos a o tipări şi în broşură mică, ca să se poată da şi în limba grecească şi să poată fiecine a o purta mai cu lesnire.

Dacă această cărticică va pricinui mângăere spirituală şi folos inimilor evlavioase, mulţămirea se cuvine a o aduce *Înălţimei Voastre, care sânteţi pricina traducţiei şi tipărirei ei.*

Dea Domnul ca virtuţile Înălţimei Voastre, pietatea, patriotismul, iubirea de omenire şi îndurarea să fie ca o schintee electrică, care să mişce inimile tuturor damelor noastre şi să le facă a Vă urma

în calea virtuţii şi a progresului, către care înaintaţi cu paşi siguri.

Primiţi dar, Prea Înălţată şi mult generoasă Doamnă! şi această mică aducere care cu tot respectul Vi se înfăţişează de celce se însemnează

Al Înălţimei Voastre

Prea plecat şi către Dumnezeu rugător

1851. Sept. 6, Monastirea Sadova. Arh. DIONISIE. [1]

Reţinem din cuprinsul acestor prefeţe afirmaţiunea, că rugăciunile au fost „parte compuse, parte traduse" de Arhimandritul Dionisie la îndemnul Doamnei Elisabeta, soţia lui Barbu Ştirbei — o creştină evlavioasă, care numitului Arhimandrit i-a acordat totdeauna „binevoitoare protecţie" şi prin virtuţile ei eminente ar fi putut acţiona ca o „scânteie electrică", mişcând „inimile tuturor damelor".

În ce priveşte cartea de rugăciuni dela 1853, ea are, pe o extensiune de 354 pagini octav mic, următorul cuprins: 1. Rugăciunile dimineţii. 2. Cei şase Psalmi. 3. Rugăciunile de seara. 4. Rugăciune cătră sfântul înger. 5. Rugăciunea şcolarilor. 6. Rugăciunea unui fiu pentru tatăl său şi muma sa. 7. Rugăciunea pentru un protector sau binefăcător. 8. Rugăciunea unui soţ pentru soţia sa. 9. Rugăciunea unei soţii pentru bărbatul ei. 10. Rugăciunea tatălui şi mumei pentru fiii lor. 11. Rugăciunea la ziua aniversară a numelui ori a naşterii cuiva. 12. Rugăciunea când cineva se află în nenorociri şi întristări. 13. Rugăciunea pentru vrăjmaşi. 14. Rugăciune în timp de trăznete, de fulgere şi de cutremure. 15. Rugăciunea unui stăpân de casă. 16. Rugăciune pentru tot ce priveşte mântuirea. 17. Rugăciunea Dumnezeeştii liturgii. 18. Icoasele Mântuitorului nostru Isus Hristos. 19. Icoasele Maicii Domnului. 20. Paraclisul Maicii Domnului al doilea. 21. Rugăciune cătră Domnul Isus Hristos. 22. Rânduiala ce se ci-

[1] Broşura are 93 pagini: pe pagina cu soţ textul românesc,
„ „ fără „ „ grecesc.

teşte în săptămâna luminată. 23. Sinaxarul sau adunarea celor 12 luni ale anului. 24. Rânduiala sfintei împărtăşiri. 25. Cugetări pentru dragostea lui Dumnezeu către noi. Iar la sfârşitul cărţii e alăturată o «*tablă de păscălie pe 20 de ani*». *Rugăciunile dimineţii* sunt precedate de următoarea «*meditaţie*» religioasă:

„Incă o noapte a trecut! Mă deştept! Simţu din nou plăcerea d'a exista [trăi]. Către tine bunătate nemărginită, înalţu cea dintâiu gândire a mea, către tine, carele priveghezi asupră-mi şi în timpul somnului meu! O! cât de mare este bunătatea ta! Tu îngrijeşti şi de cea mai de pe urmă din făpturile tale... Dar! Tu eşti cu nemărginire bun! şi această cugetare de bunătatea ta nu mă va părăsi nicicodată. Cât de mângăitoare este pentru mine această idee! Cu câtă plăcere deşteptându-mă privesc lumea! Unde toate îmi înfăţişează bunătatea cea nemărginită şi îngrijirea cea părintească, ce ai de făpturile tale.

„Eu nu sunt decât ţărână, dar sânt făptura mânilor tale şi atotputernicia ta mă însufleţeşte. Simţu în mine o inimă, ce se deşteaptă spre viaţă, un suflet primitor de încredere şi dragoste. Cui voiu da însă pârga celor dintâiu sentimente ale mele? dacă nu ţie, Fiinţă neînţeleasă care m'ai făcut? Tu eşti nematerial, eu sunt muritor. Nu te pociu înţelege, dar cunosc, din lucrurile tale, că tu eşti fiinţă cu totul bună. Binevoieşte dar a mă asculta. Ia aminte la glasul făpturei tale, care propovedueşte că tu eşti tot dragoste.

„Dar! Tu eşti tot dragoste! căci toate făpturile tale vestesc dragostea ta. Soarele răsărind vesteşte mare cuviinţa ta şi plăcerile unei frumoase dimineţi nespusa-ţi bunătate. Eu mă bucur astăzi de lumina zilei ce se începe. Văzu pe părinţii mei, pe soţia şi copiii mei, prieteni şi rude: îi văzu sănătoşi şi plini de bucurie adunându-se împrejuru-mi.

„Cui sânt dator pentru toate acestea? Cine a priveghiat asupră-le în timpul somnului? Cine i-a

păzit de primejdiile nopţii? Cine mi-a dat pe aceste odoare preţioase inimii mele? dacă nu tu, Dumnezeule al bunătăţii? Încântat de aceste binefaceri, voiu putea să nu te iubesc? Dar ce este a te iubi? Am cugetat şi am cunoscut: că a iubi pe Dumnezeu, este a păzi poruncile lui. Şi ce alt sânt poruncile lui decât dragostea? şi ce alt cere dela mine fiinţa cea neînţeleasă care m'a creat?

„Care sânt poruncile Stăpânului Universului? dragostea, cea mai curată dragoste! aceasta e glasul naturei întregi, glasul Domnului. „Iubeşte pe Dumnezeu, iubeşte-te pe tine, iubeşte pe aproapele tău". Am un tată, o mamă şi îi iubesc, am un prietin şi inima mea saltă când îl întâlnesc, am un binefăcător, un protector şi cugetând la dânsul, sufletul îmi este mişcat de recunoştinţă. Şi tu Dumnezeul meu, eşti părintele, binefăcătorul şi Mântuitorul meu. Voiu putea oare să nu te iubesc? Când toate acelea, de care mă bucur, atât eu cât şi ceilalţi ai mei şi toţi oamenii din lume, vin dela tine?

„Primeşte dar, în această dimineaţă, Părinte binefăcător al tuturor făpturilor, rugăciunile celui mai de pe urmă din fiii tăi. Cunosc că, spre a fi ascultat trebue să păzesc poruncile tale cele sfinte. Şi în aceste minute măreţe, când toată natura îţi înalţă cântare de laudă, mă făgăduesc a le păzi cu toată puterea mea. Voiu ajuta pe cel nenorocit, voiu sprijini pe cel asuprit, voiu primi pe streinul, voiu îmbrăca pe cel gol, voiu hrăni pe cel flămând, voiu căuta pe cel bolnav, voiu îndrepta pe cei rătăciţi, voiu fi blând către toţi, plin de dragoste şi bunătate către aceia, pe carii bunătatea ta i-au încredinţat îngrijirii mele. Voiu privi pe tot omul ca pe o făptură a ta şi voiu face bine fiecui după putere.

„Iată simţimentele de care este coprinsă inima mea acum, când stau înaintea ta. O tu! care cunoşti inimile şi gândurile cele mai ascunse, primeşte în cele dintâiu minute ale zilei, ce se începe cele dintâiu dovezi de dragoste ce-ţi înfăţişezu. Eu ert pentru dragostea ta pe toţi vrăjmaşii mei şi

mă făgăduesc a face bine celor ce-mi fac rău, a binecuvânta pe ceice mă blastămă şi a iubi pe cei ce mă urăsc. Hotărăsc a nu vorbi pe nimenea de rău, a nu batjocori, a nu defăima, a nu urî nici chiar pe vrăjmaşii mei. Hotărăsc din inimă, a mă sili să nu aduc nimănui scandal [sminteală] prin vre-o faptă rea, a nu fi către nimenea nedrept, asupritor, pizmaşu. Dacă tu binecuvintezi, eu pentru ce să urăsc? Voiu ajuta dar la trebuinţă pe fiecine cu mijloacele ce tu mi-ai dat, cu sfaturile mele, cu ştiinţa mea. Şi aşa voiu sta înaintea ta şi mă voiu ruga ţie cu dragoste şi umilinţă zicând:

[După o meditaţie de acest fel închinându-te de trei ori până la pământ zi:]

*Mărire ţie Dumnezeul nostru, mărire ţie* [Impărate ceresc, Prea Sf. Treime, Tatăl nostru ş. a. m. d.]



## II.

Să vedem acum, cine era autorul acestei valoroase cărţi de rugăciuni? Cine a putut fi clericul luminat şi harnic, care prin vrednicia sa izbuti a se ridica în timpul Principelui Barbu Ştirbei la treapta de Arhimandrit şi Egumen al mănăstirei Sadova, putând iscăli, în această calitate, *Dionisie Sadoveanul?*

El era Săliştean de origine. Născut la 1806 din familia ţăranilor evlavioşi *Dumitru şi Maria Roman*, a primit în botez numele tatălui său: *Dumitru*. Rămas în vârsta fragedă a prunciei *orfan de tată*, crescu sub îngrijirea întristatei sale mame văduve, care la 1820 părăsind Săliştea, trecu în Moldova, spre a-şi găsi liniştea şi alinarea sufletească în mănăstirea Agapia. Iar pe fiul său Dumitru îl aşeză în mănăstirea Neamţului, unde la 1823, deci în vârstă de 17 ani, fu tuns întru monah, dându-i-se numele *Dionisie*. Adâncă bucurie va fi cuprins atunci inima călugăriţei *Mitrodora* văzând pe fiul său închinat din anii tinereţelor, în slujba lui Dum-

nezeu şi cu sufletul învăpăiat de dragostea învăţăturilor sfinte.

Râvna tânărului călugăraş Dionisie pentru învăţătură era în adevăr atât de mare, încât auzind că la Bucureşti s'a redeschis şcoala naţională, pe care o întemeiase Gheorghe Lazăr la Sf. Sava, a cerut stareţului voie, să poată pleca din mănăstire. Fiind însă împiedecat de acesta, n'a stat mult la îndoială a se abate dela rânduielile călugăreşti şi a porni spre şcoala naţională dela Sf. Sava, ca să-şi poată înzestra mintea sa dornică de lumină cu toată podoaba învăţăturilor, de cari simţia, că va avea multă trebuinţă, dacă vrea să devină cât mai folositor bisericii şi naţiunii sale.

După 1828, când şcoala dela Sf. Sava fu închisă din nou, în urma ocupaţiunii militare ruseşti, Dionisie ajunse sub ocrotirea episcopului Ilarion dela Argeş. In biblioteca acestui ierarh luminat găsi o mulţime de cărţi, cari puteau să-i stâmpere nepotolita sete de învăţătură.

La 1832 înfiinţându-se şi la Buzău o şcoală românească, Dionisie fu numit *profesor naţional* al acestei şcoale. Cu doi ani mai târziu, la sfinţirea din nou a catedralei restaurate prin îngrijirea episcopului Chesarie, rosti Dionisie o remarcabilă predică, făcând amintire într'însa de Mateiu Basarab ca de ctitorul acestei biserici şi lăudând râvna lui Chesarie pentru casa Domnului prin reamintirea cuvintelor înţeleptului Solomon: „lăudându-se dreptul, se vor veseli noroadele, căci pomenirea lui este nemuritoare."

Fiind numit din partea lui Chesarie director al tipografiei din Buzău, Dionisie începu să publice, împreună cu Gavriil Munteanu, directorul seminarului de aci şi mai târziu director al liceului ortodox român din Braşov — revista *«Vestitorul bisericesc»* [1838—40], făcând astfel începutul ziaristicei bisericeşti la Români, început pe care tot el avea să-l continue, la 1851, prin publicarea revistei

religioase «*Ecoul bisericesc*». Acelaş scop de educaţie religioasă şi de o mai bună îndrumare a preoţimei l-a urmărit Dionisie şi prin publicarea unei *Biblioteci religioase-morale* şi prin numeroasele sale predici [la 1858 avea gata de tipar *peste 200)* şi prin frumoasele traduceri: «*Cuvintele unui credincios*» de Lammenais, «*Geniul creştinismului*» de Chateaubriand şi «*Meditaţiile*» fericitului Augustin.

Prin priceputa sa activitate didactică şi publicistică, inspirată de râvnă sfântă, izbuti Dionisie a-şi face numele cunoscut în cercuri largi, asigurându-i o bună reputaţie. Această împrejurare ne explică faptul, că la 1840 fu numit *director la seminarul din Bucureşti*, unde a rămas până la izbucnirea revoluţiei din vara anului 1848. Participând şi el, cu întreg avântul tineresc al sufletului său, la această revoluţie, după doborârea ei, fu aruncat în temniţă la Văcăreşti, de unde izbutind să scape peste câteva luni, se întoarse la Sibiu, spre a se ocroti în apropierea episcopului Andreiu Şaguna, conducătorul mişcării de emancipare naţională-politică şi religioasă al Românilor ardeleni.

Împreună cu Şaguna pleacă apoi la începutul anului 1849, spre Bucureşti. In anul următor se aşează iarăşi la Buzău, ca sfetnic şi îndrumător al noului episcop *Filoteiu*, originar din Ardeal. Acest Filoteiu, fiind om cu puţină învăţătură, rugă pe Dionisie, să-i întocmească predica de instalare, ceeace Dionisie îndeplini cu destoinicie, strecurând în cuvântarea protectorului său sfaturi religioase-morale pentru toate categoriile de credincioşi. Vrednice de amintit sunt îndemnurile către boieri, cărora Dionisie le adresa prin graiul lui Filoteiu următoarele cuvinte: „fiţi model de dreptate, de adevăr şi de faptă bună supuşilor voştri, fiilor voştri şi slujilor voastre, pentru cari aveţi a răspunde oarecând înaintea lui Dumnezeu. Pronia a făcut, ca să vă deosebiţi de mulţi prin o naştere mai aleasă, prin cunoştinţi, prin poziţie: *veţi suferi oare, ca să nu vă osebiţi şi cu fapta bună?*»...

Pentru alesele lui însuşiri Dionisie fiind preţuit şi de Domnitorul Barbu Ştirbei, şi de soţia sa Doamna Elisabeta, cum dovedesc prefeţele citate la începutul acestei conferinţe, fu numit *egumen la mănăstirea Sadova* [1851]. In această calitate a înfiinţat o şcoală pentru săteni, a publicat amintitele *cărţi de rugăciuni*, semnându-le: *Dionisie Sadoveanul*, precum şi *Proverbele lui Solomon* [1852] pentru tinerime şi *Eclesiastul* [1853] combătând în prefaţă pe ceice cred că pentru preot ar fi de ajuns să ştie ceti *ceaslovul* şi *psaltirea*. Despre ceice rătăcesc în astfel de păreri greşite, spunea Dionisie, că sunt asemenea *doctorului*, care la toţi bolnavii, de orice boală ar fi fost, poruncia să li se ia sânge şi să bea apă caldă"...

La 1853 după izbucnirea războiului Crimeii, aducându-i-se învinuirea, că ar fi potrivnic Ruşilor şi ar fi făcut servicii armatei turceşti, Dionisie fu silit a se refugia în sudul Dunării şi mai târziu la Constantinopol. De aci se întoarse în Moldova, unde Domnitorul Grigorie Ghica îl numi locotenent de s t a r e ţ la mănăstirile Neamţul şi Secul, iar soborul călugăresc l-a ales ca stareţ statornic la 24 Maiu 1855. In actul de numire din 14 Maiu 1855 Principele Grigore Alexandru Ghica apreciază meritele arhimandritului Dionisie prin următoarele cuvinte: „... întru cunoştinţa ce avem despre instrucţia temeinică ce posedezi în ramul teologic, precum stau dovadă deosebitele scrieri ce ai dat la lumină te rânduim cu plăcere locotenent de stareţ la numitele mănăstiri, unde îţi ai şi metania, şi îţi punem înainte ca păşind de îndată, în această îndatorire la care te chiamă numai singur meritele ce le ai, să te sârgueşti a răspunde în totul dorinţelor Domniei Noastre arătate mai sus, la restatornicirea bunei administraţii şi răspândirea luminei învăţăturilor în acele sfinte lăcaşuri". Iar marele logofăt Gheorghe Sturza delegat să întroducă pe Dionisie în scaun, îl recomandă soborului călugăresc arătând că „cunoştinţele şi virtuţile lui sunt obşteşte preţuite şi

viaţa lui a fost „un şir lung de strădanii pentru luminarea neamului nostru, pentru întărirea credinţei şi pentru avuţirea literaturii bisericeşti cu cele mai folositoare scrieri. Numai dela un asemenea bărbat se poate aştepta înflorirea acestor mănăstiri, întemeierea credinţei, lăţirea cunoştinţelor, îmbunătăţirea clerului şi renaşterea morală a întregii ţări".

Când şi-a ocupat scaunul de stareţ, Dionisie făcu în cuvântul său cătră soborul călugărilor următoarea mărturisire adevărată şi duioasă: „Părinţilor şi fraţilor! Este mult timp, de când lipsesc din acest sfânt lăcaş, unde mi-am tuns părul, la picioarele acestui sfânt altar. *Dorinţa învăţăturei m'a făcut să ies de aicea...* Dar cugetul nu mă mustră, căci nu mi-am pierdut timpul înzadar... *am slujit cu credinţă şi cu zel naţiunei române, care a ştiut să preţuiască ostenelele mele, pentru binele căreia am suferit de multeori, dar mâna Proniei nu m'a părăsit niciodată.* Şi sunt plin de încredere că degetul Domnului, care m'a apărat totdeauna şi m'a arătat Stăpânitorului acestei ţări, mă va apăra şi de acum înainte". In acelaş cuvânt făcea şi oarecari aluzii la oameni *ipocriţi,* cari vin la mănăstire, dar nu caută legea Domnului, ci interese personale „ascunse supt masca religiei" şi adresa tuturor întrebarea aceasta, care suna ca o mustrare grea: „Cu ce-i plătim noi societăţii pentru toate câte ne dă? Aicea se varsă sudoarea a mii de oameni, cari lucrează şi ostenesc pentru noi. Este timpul să ne întrebăm, oare ce facem noi pentru ei şi cu ce le răsplătim noi aceste sudori de sânge?"

Peste 2 ani „prin intrigă, calomnie şi răutate" — cum spune dânsul — a fost înlăturat din postul acesta [1857] şi a trăit retras în Iaşi până la 1859, când Cuza Vodă l'a numit locotenent al episcopiei Buzăului, unde Filoteiu devenise incapabil de slujbă fiind atins de alienaţie mentală. Numirea lui s'a făcut fără consimţământul mitropolitului Nifon al Ungrovlahiei, care n'a voit să-l hirotonească.

De aceea a fost hirotonit la mitropolia Moldovei [1861] dându-i-se titlul de „Trajanopoleos." Pentru meritele şi cunoştinţele lui didactice, a fost numit şi membru al consiliului de instrucţie publică din Bucureşti.

La 1864, ajungând în discuţie chestia unificării calendarului, Dionisie avea o atitudine potrivnică, de aceea fără nici o cercetare, în baza unui simplu raport al prefectului, se pomeni înlăturat din scaunul episcopesc al Buzăului şi trimis ca episcop locotenent la Huşi. Dar în 1865 fu reintegrat iarăş în fruntea episcopiei din Buzău, unde a păstorit până la începutul anului 1873, când astma i-a pus capăt vieţii în mod repentin, într'o călătorie la Bucureşti, de unde rămăşiţele lui trupeşti au fost transportate la Buzău şi aşezate spre odihna de veci lângă altarul bisericii catedrale.

Iată, în linii generale, câteva din momentele mai însemnate ale vieţii şi activităţii lui Dionisie Roman, care trebue considerat ca făcând şi el parte din respectabila ceată a descălecătorilor culturali de pe plaiurile Daciei superioare. Originar din satul ardelean, în care existenţa şcoalei bisericeşti e atestată documentar încă din anul 1616, crescut în atmosfera de evlavie şi progres a unei vestite mănăstiri din Moldova, Dionisie a devenit un colaborator valoros la progresul religios, moral şi cultural al Munteniei ducând pretutindeni cu sine însuşirile poporului din care s'a ridicat: credinţa neşovăitoare, cuviinţa, tenacitatea şi dorul de lumină mântuitoare. A fost astfel ostaş credincios şi devotat al unităţii naţionale, pe care înţelegea s'o pregătească, în împărăţia vecinică a sufletelor, prin credinţă şi cultură.

Invăţatul episcop al Romanului, Melhisedec publicând, la 1884, în Analele Academiei Române „Biografia Prea Sfinţitului Dionisie Romano, episcopul de Buzău, arată în ce stare culturală se afla biserica ortodoxă-română din Moldova şi Muntenia pe la jumătatea secolului XIX şi constată, că după moartea mitropolitului Grigorie [1834] a urmat o

durereoasă stagnaţiune. „In această stagnaţiune morală, care a ţinut câteva zecimi de ani, *o singură excepţiune întâlnim*, un singur bărbat ni se înfăţişează în clerul român muntean, ca *reprezentant al culturei* şi ca *continuator* al predecesorilor săi în cultură. Acesta e Dionisie Romano." Il laudă apoi că „a dus cu sine şcoala pretutindenea pe unde a trăit şi că a fost predicatorul culturei intelectuale şi amicul şcoalei." Iar de încheiere îl apreciază ca pe un *autodidact* fără cultură sistematică, dar vrednic şi neobosit muncitor în domeniul culturii naţionale. Insaş Academia Română l-a numit membru onorar „în consideraţiunea devotamentului său pentru cultura naţională."

Dacă o cercetare critică nu poate găsi în bogata activitate didactică, publicistică şi religioasă-culturală a lui Dionisie opere originale de valoare permanentă, rămâne în schimb de netăgăduit folos sufletesc toată roada muncii devotate, pe care el a izbutit s'o închine, în împrejurări grele, cu nepregetată stăruinţă înaltelor scopuri de educaţie religioasă-morală şi naţională-patriotică a tinerimii, a preoţimii şi a poporului român. In acest domeniu activitatea lui a fost în adevăr mănoasă şi binecuvântată. Celorce s'au împărtăşit şi se vor mai împărtăşi de roada muncii acestui sămănător de gânduri drepte, bune şi cuvioase, le lipseşte putinţa de a cerceta în toate cazurile izvorul, din care a fost împrumutată sămânţa roditoare. Au însă datoria să nu dea uitării amintirea sămănătorului strădalnic şi priceput.

Valoarea morală a vieţii sale, pline de abnegaţiune şi de sacrificii în slujba progresului, a credinţii sale active, care nu s'a înspăimântat de nici o piedecă şi de nici o ispită, a optimismului său viguros, care nu s'a lăsat niciodată copleşit de puterea răului, ci s'a fortificat în toate împrejurările cu neclintita nădejde în puterea biruitoare a binelui, ni se pare că o găsim concentrată în următoarele cuvinte, pe cari le putem citi în una din meditaţiile

publicate de Dionisie: „nimic nu ne poate mângăia mai lesne în necazurile şi în supărările, ce ni se întâmplă, decât *credinţa că în lume binele covârşeşte răul»*.[1]

Propoveduitor însufleţit al acestei credinţe optimiste a fost Arhimandritul Dionisie Sadoveanul, Episcopul de mai târziu al Buzăului, pe care nici vitregia timpului, nici răutatea oamenilor nu l-a putut descuraja în lupta pentru triumful binelui. De aceea i se pot aplica şi lui cuvintele înţeleptului Solomon: „lăudându-se dreptul, se vor veseli noroadele, căci pomenirea lui este nemuritoare"...

Nemuritoare să fie pomenirea acestui episcop scriitor cu duh de apostol, care a luptat, a priveghiat şi a ostenit atât de mult pentru progresul sfintei noastre biserici şi pentru o cât mai bună educaţie a iubitului nostru popor dreptcredincios!



Prof. I. LUPAŞ.

[1] *Vrei să fii înţelept?* de Dionisie Romano, ediţie îngrijită de Dr. O. Ghibu. Bucureşti 1916 pag. 133.

## PSIHOLOGIA CONVERSIUNII.

„In vremea aceasta Saul, suflând mereu amenințare și omor împotriva ucenicilor Domnului, s'a dus la marele preot și a cerut dela el scrisori către sinagogile din Damasc, precum că de va afla [acolo] pe vreunii, atât bărbați cât și femei, că sunt pe calea aceasta, legați să-i aducă la Ierusalim. Dar pe când călătoria și era aproape de Damasc, o lumină din cer l-a învăluit de odată ca într'un fulger. Și Saul, căzând la pământ a auzit un glas care-i zicea: Saule, Saule, de ce mă prigonești? El a zis: Cine ești tu, Doamne? Iară Domnul: Eu sunt Isus pe care tu îl prigonești. Greu îți este să isbești în țepușă cu piciorul. Ci el, tremurând și îngrozit, a răspuns: Doamne, ce voești să fac? Iară Domnul i-a grăit: Scoală-te și intră în cetate și ți se va spune ție ce trebuie să faci. Iar bărbații, cari mergeau cu el pe cale, au stat locului înmărmuriți, căci glasul îl auzeau, dar nu vedeau pe nimeni. Saul s'a sculat dela pământ, dar deși avea ochii deschiși, nimic nu putea să vază. Atunci l-au luat de mână și l-au băgat în Damasc. Și trei zile a fost fără vedere; și n'a mâncat, nici n'a băut". [1] Anania, ucenicul din Damasc, fiind anunțat să meargă în casa unde se afla Saul, a mers „și punându-și mânile pe el a grăit: Frate Saule, Domnul Isus, celce ți s'a arătat pe calea pe care tu veneai, m'a trimis ca să-ți primești vederea și să te umpli de Duhul Sfânt. Și îndată au căzut de pe ochii lui ca niște solzi și iarăși a văzut și sculându-se s'a

---

[1] Fapt. Ap. IX, 1—9.

botezat. Apoi, luând de mâncare, s'a întărit. Şi a stat cu ucenicii din Damasc câteva zile. Şi de grabă, în sinagogi a propoveduit pe Isus, că el este Fiul lui Dumnezeu. Iar toţi cari îl auzeau se mirau foarte şi ziceau: Nu este oare el, care schingiuia în Ierusalim pe ceice cheamă acest nume şi n'a venit aici cu ţinta aceasta, ca să-i ducă pe ei, legaţi, la arhierei?[1]

Nicodim era din tagma Fariseilor şi om fruntaş între Evrei. Era, prin urmare, învăţătorul lui Israel. Dar Duhul care suflă unde vrea şi al cărui vuet îl auzi, dar nu ştii de unde vine, nici încotro se duce, a suflat şi asupra acestui om. A auzit de învăţătura Mântuitorului, a văzut că Acesta săvârşeşte minuni de care nimeni nu poate face şi el, învăţătorul legii vechi, vine în miez de noapte la Invăţătorul legii nouă, îşi desvăluie sufletul şi stăruie să i se spună mijloacele prin care cineva poate deveni cetăţean al împărăţiei lui Dumnezeu.

Femeia samarineancă cu o mentalitate materialistă dusă până la extrem, concubină şi oportunistă, în urma convorbirei cu Mântuitorul la fântâna lui Iacob, devine misionara cetăţii Sihar.

Zaheu, mai marele vameşilor şi cămătar pătimaş, în urma întâlnirii cu Mântuitorul şi mai ales în urma vizitei pe care Mântuitorul o face casei acestuia, devine cel mai mare filantrop şi adept intransigent al doctrinei creştine.

Dar cine ar putea spune numele şi numărul tuturor acelora pe cari Istoria bisericească i-a înregistrat şi mai ales al acelora pe cari Istoria bisericească nu i-a înregistrat, cari la un moment dat al vieţii lor şi-au revizuit conştiinţa şi apropiindu-se de Isus Hristos, s'au renăscut la o nouă viaţă?

Acestea sunt aşa numitele conversiuni religioase.

Prin convertire înţelegem acel proces de transformare sufletească, în urma căruia se schimbă toată fizonomia vieţii de până atunci. Conversiunea religioasă e „actul unui suflet care se întoarce către

[1] Fapt. Ap. IX 17—21.

Dumnezeu". Omul convertit iese din robia idealurilor terestre, se eliberează de stăpânirea veacului şi trăeşte o viaţă mai spirituală. Vasul de necinste, care după terminologia paulină reprezintă pe omul cel vechiu, este prefăcut prin conversiune în vas ales al lui Dumnezeu. Prefacerea aceasta este integrală, căci în urma ei omul apare ca o făptură nouă, ca omul cel născut de sus despre care vorbea Mântuitorul lui Nicodim. După conversiune omul ajunge să iubească şi să preţuiască ceeace dispreţuia până atuncia şi arde şi dispreţuieşte ceeace a iubit mai mult până la conversiune. Sfinţenia devine idealul lui cel mai înalt şi pentru ajungerea acestui ideal nici o osteneală şi nici o jertfă nu-i este prea mare.

Dar conversiunea religioasă este şi un efect al acţiunii unor factori externi. Să vedem deci, cari sunt aceşti factori cari determină în parte conversiunea religioasă?

Toţi bărbaţii pe cari i-a preocupat această întrebare, au sfârşit prin a recunoaşte că un factor puternic este educaţia şi instrucţia religioasă. O cultivare îngrijită a sufletului pregăteşte aproape pe neobservate şi apropie zi de zi pe om de ceeace am numit conversiune. Cunoştinţele şi impresiile ce i se servesc, peste tot, ideile cu cari este nutrit cineva timp mai îndelungat, ajung să-l stăpânească, să-l preocupe şi să-l determine să acţioneze în sensul conţinutului acestor idei. Deaceea au şi insistat cu atâta tărie pedagogii creştini din toate timpurile, ca educaţia şi instrucţia religioasă să se înceapă în familie, să se continue în şcoală şi prin Biserică să se continue în toată viaţa omului. Conştientă de valoarea acestui factor, Biserica nu numai că are dreptul, dar e şi obligată să se intereseze şi să ia măsuri ca învăţământul religios să fie cât mai bine şi cât mai temeinic predat în toate şcoalele creştine.

Un al doilea factor important pentru conversiunea religioasă e mediul. Cunoaştem înclinarea omului de a se lăsa modelat de societate. In caracterul individului se găseşte, mai totdeauna, imprimat carac-

terul general al mediului în care a trăit individul. Intr'un mediu ireligios numai personalităţile pronunţate pot rezista cu succes, influenţelor acestuia; şi invers, într'un mediu religios, individul e luat oarecum de curent şi e dus spre ţinta năzuinţelor generale. Nu numai pentru copilul mic, dar şi pentru omul mare exemplul este cel mai puternic argument de convingere şi cel mai puternic stimul spre acţiune. Mediul religios exercită o înrâurire binefăcătoare asupra individului, stimulul vine oarecum din afară în cazul acesta, pe când într'un mediu ireligios, nu numai că lipseşte acest stimul extern, dar individul are să lupte cu atâtea şi atâtea piedeci şi ispite ce îi stau în cale.

De aceşti doi factori cari condiţionează în mare măsură aproape orice conversiune religioasă, trebuie să ţină seamă toate instituţiile şi toţi indivizii cari lucrează şi doresc să se întâmple cât mai multe asemenea conversiuni.



Un al treilea factor — dar acesta e ceva personal şi de natură internă — este emotivitatea. Sunt anumiţi oameni cu o sensibilitate sufletească mai pronunţată şi mai dispuşi aperceperii ideilor religioase. Sufletul acestora este pământul cel bun, în care aruncată odată sămânţa, aduce rod însutit. La aceste fiinţe, transformarea sufletească se produce mult mai uşor decât la acelea al căror grad de sensibilitate este mai mic.

Şi în fine, un al patrălea factor, care produce conversiunea unor indivizi, este intervenţia directă a lui Dumnezeu. Fiind cauza acestor convertiri de natură transcendentă, ele nu pot fi analizate şi pătrunse în inima lor de raţiunea omenească. In faţa acestor conversiuni nouă nu ne rămâne decât admiraţiunea profundă pentru felul cum Dumnezeu a făcut din cei mai înverşunaţi duşmani ai Săi, cei mai „nebuni" apostoli pentru evanghelia lui Isus Hristos...

Pentru a cunoaşte fenomenul conversiunii în desfăşurarea lui psihologică, vom arăta pe scurt diferitele trepte de conştiinţă.

Stările sufleteşti au grade de conştiinţă, aşa cum corpurile fizice au grade de temperatură.[1] Pentru o mai uşoară înţelegere, s'a comparat conştiinţa cu un cerc numindu-se *cercul conştiinţei*. Centrul acestui cerc s'a numit centrul conştiinţei, sau *centrul luminos al conştiinţei*. Stările sufleteşti cari ocupă centrul luminos al conştiinţei, sunt *stările conştiente*, iar cele cari ocupă locul dela centru spre periferia cercului, sunt *stările subconştiente*. Tot ceeace trece dincolo de acest cerc al conştiinţei alcătueşte acel ceva, numit în psihologie *inconştientul*. Cea mai mare parte a fenomenelor psihice ajungând odată în centrul luminos al conştiinţei, trec — unele mai curând, altele mai târziu — prin subconştient în inconştient. Această trecere are loc din cauza îngustimei cercului de conştiinţă, în centrul căruia într'un moment dat, simultan, nu pot încăpea prea multe fenomene de conştiinţă. Impresiile şi ideile câştigate în momentul acesta alungă din centrul luminos al conştiinţei pe cele câştigate mai înainte. Norocul nostru stă însă în faptul, că materialul trecut în subconştient şi inconştient nu este material definitiv pierdut. Acest material alcătueşte zestrea noastră sufletească şi cea mai mare parte din această zestre poate fi readusă, prin voinţă, la lumina conştiinţei. Deci din acte subconştiente şi inconştiente noi putem face acte conştiente. Din cele ce am spus putem vedea, că conştiinţa este destul de săracă în ce priveşte simultaneitatea ei, este însă foarte bogată în succesiune; săracă, având în vedere un singur moment şi bogată într'un interval de mai multe momente.

Dacă o idee, sau un grup de idei, e menţinut prin voinţă timp mai îndelungat în lumina conştiinţei, dacă noi voluntar căutăm să îmbogăţim grupul acesta de idei prin educaţie, instrucţie şi exemple, dacă căutăm să-l întărim şi să-l însufleţim, el progresează şi din zi în zi se înscăunează mai bine ca stăpân al fiinţei noastre. Grupul de idei favorizat — ca să zicem aşa — câştigă terenul pas cu pas,

[1] Elemente de psihologie pedag. de I. Nisipeanu.

însă în măsura în care progresează el, în aceeaş măsură eul nostru se adaptează conţinutului acestor idei. Dacă ideile favorizate sunt de natură religioasă, ele produc pe această cale psihologică ceeace se numeşte *conversiune lentă*. I se zice conversiune lentă acestei renaşteri spirituale, pentrucă procesul ei decurge într'un timp mai îndelungat. Totodată, convertirea lentă e lipsită de semne externe, din care cauză ea nici nu se poate urmări decât în procesul ei intern. Convertirile de natura aceasta sunt cele mai multe. Ca exemple de conversiuni lente, putem cita pe sfinţii apostoli [afară de ap. Pavel] şi atâtea mii şi milioane de creştini, în viaţa cărora, nu se poate fixa un moment anumit ca dată a convertirii lor la creştinism. Destul, că ceeace se observă în procesul acestei convertiri e faptul, că din zi în zi făptura cea nouă e mai puternică şi progresează în detrimentul făpturei celei vechi, care încetul cu încetul, slăbeşte, se stinge şi dispare cu totul. Conversiunile lente au o valoare deosebită „prin puterea şi continuitatea efortului pe care îl presupun" ele în dobândirea sfinţeniei.

Dar nici ideile trecute în subconştient şi inconştient, nu rămân în stare de inerţie. Legea conservării speciei există şi în lumea ideilor. Fiecare idee duce o luptă crâncenă pentru existenţă şi se organizează, se asociază cu alte idei similare şi caută să se fortifice cât mai puternic. In lupta aceasta ce se dă în conştientul nostru, ideile slabe, ideile cu mai puţină forţă vitală, sunt asimilate de cele mai puternice, prin ce rezistenţa şi dominaţiunea acestora din urmă devine şi mai mare. Când o idee s'a fortificat atât de puternic încât a ajuns singura stăpână a inconştientului şi când a mai acumulat atâta energie încât poate domina conştientul, ea atunci erupe şi pune stăpânire pe întreg conştientul nostru. Tot ceeace stăpânise conştientul până în momentul eruperii e alungat din conştient, iar complexul nostru sufletesc sufere acum o schimbare, o prefacere, fiindcă trebuie să se adapteze în întregime

ideii care prin luptă a ajuns biruitoare şi singura stăpână a conştiinţii noastre. Dacă ideia ajunsă biruitoare e de natură religioasă, dacă aceasta luminează atât de puternic conştiinţa omului încât el să-şi vadă toată starea lui de păcătoşenie, toate decăderile lui morale, sau îl face să vadă în întregime toată frumuseţea unei vieţi trăită în Dumnezeu, îl determină subit la o schimbare, la o transformare sufletească, care e însaşi convertirea religioasă. Convertirile religioase produse în urma acestui proces psihologic sunt aşa numitele *conversiuni subite.* Renaşterea aceasta spirituală se deosebeşte de cea arătată mai înainte prin spontaneitatea ei, ea se face într'un anumit moment al vieţii şi e însoţită de cele mai multeori de semne externe. Conştientul nostru n'a avut o pregătire prealabilă pentru această evoluţie de conştiinţă. Eul cel vechi e dărâmat într'o clipă până în temeliile sale şi în locul lui apare eul cel nou, omul cel renăscut de sus.

Dar oricât de multe ar fi conversiunile cari se pot explica pe cale psihologică, totuşi sunt unele conversiuni religioase cari nu pot fi explicate pe nici una din cele două căi naturale, arătate până acum. Aşa e bunăoară conversiunea sf. Apostol Pavel pe drumul Damascului. Dată fiind educaţia şi instrucţia lui Saul, mediul în care a crescut el şi starea lui sufletească cu care a pornit spre Damasc, nu se poate presupune că în conştientul sau inconştientul său să fi fost idei religioase, creştine cari să poată determina o convertire şi totuşi convertirea a avut loc. Intrebarea care de atunci şi până azi s'a pus necontenit este următoarea: Cine, sau ce anume a cauzat această conversiune a sf. Ap. Pavel? Nici criticii raţionalişti şi nici psihologii n'au putut să dea un răspuns mulţumitor, pentrucă aici nu se poate da altă explicare decât admiţând intervenţia factorului supranatural, intervenţia directă a lui Isus Hristos. Deci conversiunile subite de felul acesteia se impun „prin instanteneitatea şi caracterul lor iraţional".

Se mai poate face o deosebire între conversiune

şi conversiune, dupăcum ea atinge numai partea morală sau şi partea de credinţă a individului. Sunt unele conversiuni în urma cărora omul se hotăreşte să-şi schimbe felul vieţii de până atunci, ducând de aici înainte o viaţă mai superioară din punct de vedere moral. Aceste conversiuni ating numai partea morală a individului, iar partea de credinţă, partea dogmatică rămâne să fie şi pe mai departe aceeaş care a fost şi până atunci. Asemenea schimbări se numesc conversiuni morale. Exemplu, conversiunea Fiului pierdut.

Sunt apoi altele, în urma cărora nu se schimbă numai felul vieţii, dar se schimbă şi credinţa omului. In acest proces se petrece şi o revizuire a doctrinei religioase, deci intră în funcţiune nu numai voinţa ci şi inteligenţa şi raţiunea individului. Acest proces se întâmplă mai ales atunci, când au loc treceri dela o confesiune la alta, dela o credinţă la alta.

Dacă pentru omul laic este mai greu să înţeleagă procesul conversiunii, pentru teologi situaţia aceasta este mult mai uşoară. Teologii au elementele necesare şi suficiente pentru a pătrunde şi a explica orice fenomen de conversiune religioasă. Căci în ultima analiză orice conversiune nu este altceva decât supunerea efectivă a omului condiţiunilor de mântuire date de Dumnezeu. Cei doi factori ai mântuirii, harul lui Dumnezeu şi voinţa omului, lucrează aici în chipul cel mai armonic şi în orice fenomen de conversiune religioasă se găsesc în cea mai indisolubilă uniune cei doi agenţi solidari ai oricărei vieţi supranaturale: omul şi Dumnezeu.

Incheiem această expunere cu rugăciunea, ca harul lui Dumnezeu să coboare cât mai bogat în viaţa noastră, iar voinţa omenească să primească a colabora cât mai intensiv cu acest har, pentru o cât mai largă în extensiune şi pentru o cât mai profundă în intensitate conversiune a sufletelor noastre.

Preot. S. CÂNDEA.

# PROFEȚII MESIANICE ÎN CARTEA „FACERII".

[Urmare].

Asupra însămnării cuvintelor „femee" și „sămânța femeii", s'a format o întreagă controversă.

Unii zic: „femeea" e Eva, „sămânța femeii" sunt urmașii Evei.

Alții văd aici o femee a viitorului, pe Maria și sub sămânța muerii înțeleg un individ al viitorului, pe Isus Hristos, fiul Mariei. Aceasta e interpretarea Sfinților Părinți Augustin, Irineu, Cl. Alexandrinul, Ciprian etc. Mai târziu admit Calvin și reformiștii următori însemnarea colectivă, pe când vechii Luterani menţin interpretarea individuală. Catolicii referă chiar și pronumele „hu" la Maria, fiindcă Vulgata are „ipsa" și fiindcă cardinalul Bellarmin [1] apără în mod foarte serios această interpretare. Așa Lang,[2] Fr. Patrizi,[3] W. Arendt[4] și cei mai mulți dogmaticieni catolici, ca Heinrich, Pohle, L. Ianssen, Palmieri. La acelaș rezultat ajunge indirect Döller[5] și direct, Murillo Gen. [1914] pag. 306, unde zice: „La mujer del v. 15 es Maria".

Mulți ar voi ca muierea să fie Eva și Maria totodată; Eva în sens literal, Maria în sens spiritual.[6]

[1] In: „De verbo dei". II, 12.
[2] Commentarius in Gen. I, 235.
[3] Biblicorum questionum decas, pag. 48.
[4] In revista „Analecta Ecclesiastica", XI [1903] pag. 436.
[5] In Die Messiaserwartung... 1911, pag. 9.
[6] Terrien la Flunk, p. 363.

Contextul nu admite nicidecum a ne gândi la Maria. Cuvântul „haişa" în Gen. II, 23. III, 1, 2, 4, 6, 12, 13, 16 e folosit pentru a determina pe Eva, deci natural, nu poate fi decât acelaş caz şi în III, 15.

Cuvântul ebreu „zera", pe care îl traducem cu „sămânţa", este întrebuinţat pentru a exprima descedenţa femeii. Insemnarea colectivă o cere dealtcum versul 16, în care „zera" femeii se lămureşte prin pluralul „banim". Sensul colectiv al expresiei „sămânţă" e adoptat între alţii de protestantul I. Correjus [1] şi destul de lămurit încă de Hengstenberg, [2] apoi de învăţatul romano-catolic Engelkämper, [3] care înţelege prin sămânţa femeii întregul gen omenesc şi anume distributiv pe fiecare individ. Acelaş lucru se poate vedea la Isaia, unde noţiunea „robul lui Iahve" e aplicată când la popor când la reprezentantul său unic. „Zera" are însemnare colectivă, iar pronumele care se referă la acel substantiv se pune de regulă în plural, ex: Gen. XV, 13; XVII, 8, 9, etc. S'au aflat trei abateri dela această regulă: Gen. XVI, 10; XVII, 17; XXIV, 60. In textul nostru însă pronumele e la singular şi atunci nu poate să determine decât pe un individ, cum e cazul de cele mai multeori: Geneză IV, 25; II Regi VII, 12; I. Par. XVII, 11, 12, etc.



Din textul amintit sunt caracteristice ultimile cuvinte, cari sună în textul original: „hu ieşufĕka roşŏ ve atta teşufĕnu okĕv". Primul cuvânt a fost tradus de Septuaginta prin *αὐτὸς*. Traducerea este de tot bătătoare la ochi, deoarece acel „hu", care în Pentateuh adesea este generis communis nu se referă aici de către traducătorii Alexandrini nici la „îşa", căci atunci ar trebui să stea femininul *αὐτή*, nici la „zera", căci atunci ar trebui să stea neutrul *αὐτό*, deoarece acel „zera" = *τό σπέρμα* e în greceşte un neutru. Rezultă deci că traducătorii au cugetat

---

[1] Altt. Zeitschrift 1923, p. 11.

[2] Christologie I, pag. 5-

[3] Das Protoev. pag. 363.

aici la o persoană anumită, individual bărbătească. Se înţelege de sine că aceea persoană nu şi-au format-o ei doar atunci în capul lor, ci trebuiau să aibă ca motiv pentru ea o tradiţie păstrată încă dela părinţii lor. Vulgata lui Ieronim are „ipsa" şi-l referă la „işa". Sf. Ieronim priveşte acel „hu" ca femenin şi-l traduce cu „ipsa", fiindcă se gândeşte la Maria. Părerea şi interpretarea Sfântului Ieronim este absolut corectă din punct de vedere dogmatic, însă din punct de vedere gramatical nu se poate admite. Dacă ar fi să se ia acel „hu" ca femenin, atunci numai decât ar trebui să stea în textul original „hu teşufeka" pentrucă „ieşufeka" este absolut o formă masculină.[1]

Mai trebuie de remarcat, că „ipsa" Vulgatei este numai o lămurire a textului ebraic „hu", apoi că sunt exemplare de ale Vulgatei unde se poate ceti nu „ipsa", ci „ipse" pentru „ipsum" sc. „semen mulieri". Ipse se află de ex. la Irineu,[2] Ciprian,[3] Tertulian,[4] trei Targumena[5] şi traducerea Samariteană au forma „hu", abia cu *Ambrosie* şi *Augustin* începând, citesc Sfinţii Părinţi „ipsa" pentru „ipse".

Pronumele „hu" se rapoartă la zera nu la „işa". Latinescul ipsa poate fi considerat ca o greşală a copistului, care n'ar fi observat raportul între ipse şi semen. Traducerea „ipsa" este în contra gramaticei şi a limbii, e însă preţioasă ca doctrină foarte veche despre victoria fecioarei.

O greutate ni se prezintă la locul acesta în verbul „şuf". Insemnarea acestui verb a fost discutată. In afară de acest vers, unde întâlnind de douăori, acest verb se mai întâlneşte, între altele, la Iob IX, 17. Insă nici acolo nu este sigur. Septuaginta urmând

[1] Conf. Voiutschi in Al. „Acad. ort.", Cernăuţi 1909.
[2] Adv. haer. III, 3; IV, 78; V, 21.
[3] Adv. Iud. II.
[4] Adv. Marc II, 10.

[5] Onkelos: „hu" îl referă la „benak", prin care redă sămânţa"; Ionatan: circumscrie pe acel „hu" cu „fiii muerii", precum şi Targ. Ierusalimitean.

textului ebraic, a reprodus de douăori acelaş cuvânt. Aşa face şi Onkelos. Peşitta are: *a)* el va zdrobi, *b)* tu vei răni. Traducerea lui Aquilla are în locul cuvântului τηρήσει al Septuagintei, προςτρίψει; a lui Symmahus θλίψει; Vulgata: *a)* contere, *b)* insidiaberis. Acest dublu înţeles explică mai bine poziţia dintre cei doi vrăşmaşi. S'ar potrivi mai bine deci, însemnarea „a sfărma" în primul loc din textul nostru, iar în al doilea loc ar fi mai potrivită însemnarea „a pândi ceva".[1]

Sensul religios care rezultă din III 15 este deci următorul: *Omenirea primeşte ordinul dumnezeesc de-a combate Răul sub toate formele lui, ea primeşte totodată asigurarea de-a ieşi învingătoare din această luptă, cu toatecă rezistenţa vrăşmaşului va fi mare.*

Astfel apare în această sentinţă, ceeace — după Tertulian — se numeşte cu tot dreptul *Protoevangheliu*, adică întâia veste bună privitoare la viitoarea mântuire.



## II. BINECUVÂNTAREA LUI NOE.

Un al doilea text de gen mesianic îl formează sentinţa rostită de Noe asupra fiilor Sim, Ham şi Iafet: „Blestemat să fie Hanaan pruncul, slugă va fi fraţilor săi; binecuvântat fie Domnul Dumnezeul lui Sim; şi va fi Hanaan pruncul slugă lui.

Lărgească Dumnezeu pe Iafet şi să locuiască în lăcaşurile lui Sim, şi să fie Hanaan slugă lui".[2]

Fiul obraznic e blestemat şi degradat până la a fi cel mai de jos servitor al fraţilor săi. Ceilalţi sunt binecuvântaţi. Sim primeşte o binecuvântare spirituală: Iehova, Dumnezeul relevaţiei şi al mântuirii va intra într'o relaţie atât de intimă cu el, încât e numit Dumnezeul lui Sim. E întâiul caz în Biblie, când Dumnezeu e numit al cuiva, aici Dumnezeul

[1] Astfel redau şi Procksch, Gen. [1913] pag. 36; F. König, Gen. [1925] pag. 248.

[2] IX, 25—26.

unui om. Aceasta exprimă raportul cu totul special al lui Dumnezeu cu Sim.

Iafet primeşte o binecuvântare dublă: una materială care-i promite averi întinse, alta spirituală, sau perspectiva de-a lua parte la privilegiul religios acordat lui Sim.

In 26 iau unii ca subiect la „şi să lăcuiască" nu pe Iafet ci pe Dumnezeu. In contra acesteia nu vorbeşte schimbul rapid de subiecte, un obiceiu al limbii ebraice. Alt exemplu avem în Gen. IV 4: „Şi dupăce fiii lui Dumnezeu se împreunară cu fetele oamenilor şi aceştia născură lor copii".[1]

Aşa înţelege acest subiect probabil LXX, Vulgata, şi cei mai mulţi dintre exegeţii moderni.[2]

Nu Iahve este subiectul lui 26b, căci atunci ar trebui să se zică de nou Iahve, ca şi în versul 25. Iar Iafet să lăcuiască în cortul lui Sim, n'are a se înţelege în sensul lui Rosenmüller şi Hengstenberg, că el se va lărgi aşa de tare încât va alunga pe Semiţi din locurile lor. Textul e a se lua mai mult într'un sens istoric cultural, *precum bine observă König*[3] referindu-se la prozeliţii cari din mijlocul popoarelor indo-germane s'au asociat la elita religios-istorică a lui Sim. După targumenul lui Pseudo-Ionatan, Iafetiţii vor veni la şcoala lui Sim, adică vor primi adevărata religie dela rasa lui Sim. După Hrisostom, Ieronim, şi Augustin, e vorba aici despre chemarea ginţilor la creştinism.

Profeţia lui Noe are deci în privire nu numai soartea fiilor lui, ci prevede totodată destinul popoarelor descendente din aceştia, şi în special, că Semiţii vor fi favoriţii lui Dumnezeu prin mijlocirea cărora „El" se va descoperi celorlalţi oameni. Sau:

1. Semiţii = purtătorii revelaţiei şi ai istoriei mântuirii;

[1] Mai multe cazuri vezi în stilistica lui König la pag. 257.

[2] Vezi Baur: Geschicte der Mess. Weissag. pag. 173; Tuch. Gen. pag. 146—147; Dillmann [1892—6] pag. 94; Orelli: Die allt. Weissag. pag. 14; Hummellauer, Murillo etc.

[3] op. cit.

2. Iafetiţii = purtătorii culturii şi eroii în lume.[1]

Acesta e sensul pe care îl dau acestui loc împreună cu Targumenul lui Ionatan Sfinţii Părinţi şi cei mai buni dintre interpreţii moderni ca: Delitsch, Keil, Lange, Lagrange, Fillion.

Astfel ar constitui „Binecuvântarea lui Noe" un al doilea moment mesianic în cartea Facerii. El înseamnează un oarecare progres faţă de Protoevangheliu. Deşi în termini vagi şi obscuri, se prezice aici din care rasă va ieşi biruitorul şarpelui, promis celor dintâi oameni. El va ieşi din seminţia lui Sim şi nu din cea a lui Iafet; însă bunurile mesianice vor trece dela Semiţi şi la Iafetiţi.[2] Nici popoarele descendente din familia lui Ham nu vor fi excluse dela participarea la aceste bunuri. Hanaan fiind sluga lui Sim şi Iafet şi trebuind să-i servească pe aceştia, va avea ocazie să facă cunoştinţă cu religia stăpânului său şi astfel într'un mod deşi umilitor va ajunge şi el la cunoaşterea adevăratei religii.



Acestei interpretări i se opune concepţia criticilor. Pentru ei episodul în chestiune e o invenţie, cu scopul de-a lămuri relaţiile politice dintr'un timp oarecare. Problema ştiinţifică a acestui episod constă, dupăcum zice Gunkel, în a căuta epoca şi popoarele la cari se face aluzie. Gunkel, vede aici o aluzie la raporturile politice din preistoria lui Israil. „Flucht im leeren Raum", cum numeşte König această interpretare. De regulă se opresc criticii — Welhausen, Stade, Budde, Holzinger — la timpurile lui David ori Solomon.

Dar noi vedem în acest referat biblic mai mult o intenţie morală decât una politică. Apoi este foarte arbitrar a admite, că un Israilit din timpurile lui David ori Solomon şi-ar fi exprimat dorinţa de-a vedea mărit domeniul unei naţiuni învecinate [Filisteni — Welhausen, ori Fenicieni — Budde].

---

[1] Conf. Sellin: Die Erwartung in der vorkönig. Zeit, pag. 6 din Isr. Heilandserwartung.

[2] Histoire [Pelt] 1925 pag. 108 [nota 1].

Incheiem acest capitol cu cuvintele spuse în această legătură de idei de asiriologul din Strasburg Dennefeld:[1] Până azi nu s'a format o exegeză ştiinţifică asupra acestui loc. In tot cazul acest text e foarte vechiu şi pentru acela care admite, că, mulţumită provedinţei supranaturale, episoadele despre cădere şi cuvintele din Protoevangheliu au putut fi transmise posterităţii, nu este nici o greutate a admite fondul istoric şi mesianic al acestui loc.

## III. PROMISIUNEA FĂCUTĂ LUI ABRAAM.

Raportul intim dintre Dumnezeu şi neamul semitic începe cu Abraam, la chemarea căruia Dumnezeu face acestei seminţii promisiuni foarte importante. Iahve zice lui Abraam: XII 2—3 „Te voi face o naţiune mare,[2] te voi binecuvânta şi voi face numele tău mare şi vei fi o binecuvântare [3] şi voi binecuvânta pe ceice te binecuvintează şi pe celce te va blăstăma, îl voi blăstăma; şi se vor binecuvânta întru tine [şi semânţa ta] toate neamurile pământului".[3]



Acest pasagiu aparţine celui mai vechiu document pe care şcoala critică îl atribue lui. I De trei ori primeşte Abraam această promisiune,[4] şi câte odată Isaac şi Iacob. Deoarece în aceste fraze, în textul original, verbul se află într'o formă gramaticală [Nifal] al cărui sens primitiv este reflexiv,[5] mulţi exegeţi moderni, — *Gunkel, Kautsch, Procksch, Holzinger, Hühn, Budde,* — traduc: în tine se vor binecuvânta... Această formă gramaticală [Nifal], se găseşte numai în promisiunea făcută lui Abraam; în toate celelalte locuri unde se mai întâlneşte, ex. Ier. IV 2, are sens reflexiv. Dacă se traduce însă sensul acesta reflexiv, atunci se dă lui XII 3b acelaş în-

[1] Manuscript, cursuri ţinute la Universitatea din Strasburg.
[2] Conf. XV 5; XVII 2—4—6, XVIII 18a XXII 18.
[3] Vezi mai departe XXVI, 4 [Isaac], XXVIII, 14 şi XXXII, 13 [Iacob].
[4] XII 3, XVIII 18, XXIV 4.
[5] Conf. Ioüon, Grammaire de l'hebreu biblique, pag. 115.

ţeles pe care-l are 2b şi o atare confuziune nu se poate atribui nici decum textului.[1]

Fiindcă pe de-o parte sensul pasiv e foarte mult uzitat,[2] pe de altă parte Abraam ar fi numit un instrument de binecuvântare, exegeţii cari după exemplul LXX, Vulgatei, Peşitta şi Onkelos, traduc prin pasiv — *Hengstenberg, Keil, Delitsch, Hoberg, König, Sellin*[3] — dau frazei un sens mai exact. Numai Strak traduce pe Nifal cu: „sich gesegnet fühlen;" dar pentru această traducere nu există bază limbistică.

Prepoziţia *„în"*, din *„întru tine"* scil. în urmaşii tăi, indică aici împreună cu pasivul cauza instrumentală.

Avraam este mijlocitor real între binecuvântarea dumnezeească şi omenire, căci în acest sens zice Jahve: «*tu vei fi o binecuvântare*». Acest privilegiu e de ordin spiritual, religia lui Avraam va deveni un centru de binecuvântare mondială: *întru tine vor fi binecuvântate toate popoarele pământului.*

Universalitatea mântuirii este, natural, o promisiune, şi anume o promisiune mesianică dintre cele mai sublime ce conţine Biblia.

Caracterul istoric mesianic al acestui text este însă abandonat de unii dintre exegeţi. Ei ţin de legende aceste pericope, legate de persoana patriarhilor. Majoritatea exegeţilor admite însă caracterul mesianic al acestor profeţii[4] şi relevând mai ales conţinutul religios şi prin excelenţă eshatologic, combat pe Gunkel, care în Geneză la pag. 164, „susţine că pretinsele preziceri nu sunt decât descrierea puterii şi gloriei lui Israil din timpul regilor David şi Solomon".[5]

[Va urma] Prof. NICOLAE NEAGA.

[1] König op. cit. pag. 70.
[2] Touzard, Grammaire hebraique pag. 187.
[3] Conf. Dennefeld op. citat.
[4] Conf. Delitsh, Orelli, Strak, König, Procksch şi Sellin.
[5] Conf. Dennefeld: La promesse faite à Abraam, manuscript.

C. H. SPURGEONS.

# PILDUIRI.

## DESCOPERIREA FIILOR LUI DUMNEZEU.

Istoria ne spune: Comandantul oştirii romane, când se întorcea victorios din războiu, intra fără alaiu în Roma şi se odihnea peste noapte retras de lume. Petrecea apoi vre-o 2—3 săptămâni la cunoscuţi şi prietini, în care timp, trecând pe străzile cetăţii, oamenii îşi şopteau: acesta este viteazul comandant, care a câştigat cutare luptă. Aceasta însă nu era o recunoaştere oficială. Dar într'o zi, dinainte hotărâtă, se deschideau larg porţile cetăţii şi biruitorul comandant reîntors de pe câmpul de luptă din Asia sau Africa, — pe un cal alb îşi făcea intrarea triumfală dimpreună cu trofeele şi prada de războiu.

In sunetul muzicilor asurzitoare şi în aclamaţia poporului — pe străzile aşternute cu flori — sărbătoritul zilei trecea în sus spre Capitoliu.

Aceasta era intrarea triumfală oficială.

Cei adormiţi în Domnul stau în cer. Ei sunt fericiţi, dar nu şi-au făcut intrarea triumfală. Ei aşteaptă ziua când Domnul va veni în sunetul trâmbiţelor îngereşti şi vor auzi glas din cer.

Atunci trupurile lor se vor scula, lumea va fi judecată, cei drepţi vor fi despărţiţi de cei răi şi dimpreună cu gloriosul comandant în frunte, toată oastea spălată cu sângele lui Hristos — în haine albe şi cu stâlpări de finic în mâni va merge pentru a-şi lua cununile şi locul unde va petrece în veci.

După această revelaţie a fiilor lui Dumnezeu, după aceasta perfecţiune însetează, se doreşte inima credinciosului.

## ACTIV PÂNĂ LA SFÂRŞITUL VIEŢII.

Dr. Bachus, preşedintele unei universităţi, zăcea pe patul de moarte, şi medicul venise să-l consulte. Văzând simptomele boalei, părăsi camera bolnavului fără să zică ceva. Bolnavul observă însă pe medic şoptind îngrijitoriului său ceva, când acesta deschise uşa. „Ce ţi-a şoptit medicul, întrebă bolnavul". „A zis domnul doctor că Dta vei mai trăi numai o jumătate de cias". „Oh, este aceasta adevărat? răspunse el: atunci vino şi-mi ajută să mă pun în genunchi, căci vreau să folosesc acest timp pentru ca să vorbesc cu Dumnezeu spre a-i cere iertare pentru câte am făcut în această lume vremelnică". Cererea i se împlini şi el muri în genunchi ca şi Dr. Livingstone.

## SFÂRŞITUL UNEI VIEŢI PIERDUTE.



Inainte cu vre-o câţiva ani, aproape de oraşul Bristol s'a pescuit trupul unui tânăr înecat. I se cercetă buzunarele hainelor pentru a i se stabili identitatea, dar se pare că celce se sinucise s'a îngrijit înainte să nu i se dea de urmă. In sfârşit într'un buzunar ascuns se găsi o bucată de hârtie cu următoarele rânduri: *«Orice cercetare după al meu nume, după a mea persoană sau a familiei căruia aparţin este zadarnică: Acesta este sfârşitul unei vieţi de risipă. Beţia este cauza la toate!»*

Se publică în ziare această întâmplare. Nu mai puţin decât 200 de scrisori sosiră la redacţiile ziarelor cerându-se informaţii şi descrieri amănunţite asupra celui nenorocit pentru a se constata dacă cel găsit nu este unul din cei dispăruţi ai lor. Işi poate închipui oricine, câtă mizerie spuneau acele scrisori. Ele arătau că 200 familii au suferit naufragiu.

Trad. de Pr. I. CRĂCIUN.

# IARĂŞI: BISERICA ORTODOXĂ ŞI BUGETUL CULTELOR PE ANUL 1930.

An de an ne-am ocupat mai de aproape de bugetul cultelor, pentru a demonstra pe baza cifrelor, cât de maşter e tratată de cătră stat Biserica noastră ortodoxă — căreia-i aparţine majoritatea covârşitoare a cetăţenilor lui — în raport cu celelalte culte. An de an am arătat nedreptăţile ce s'au făcut din partea tuturor guvernelor Bisericei ortodoxe şi protecţiunea revoltătoare ce s'a arătat celorlalte culte, în special bisericei gr.-cat. [unite]. Deşi în fiecare an s'au făcut intervenţii din partea autorităţii Bisericei ortodoxe, şi deşi unii ierarhi şi-au ridicat adeseori glasul lor cu ocazia votării bugetului statului pentru înlăturarea nedreptăţilor, glasul lor a sunat în pustiu şi sistemul inaugurat la început dăinueşte şi astăzi. Tratamentul maşter al Bisericei ortodoxe şi favoritismul arătat faţă de biserica unită şi faţă de cultele minoritare — cum se va vedea din înşirarea cifrelor — ne confirmă menţinerea sistemului de până acuma şi din partea noului regim, care a venit în numele mult trâmbiţatei legalităţi şi dreptăţi.

Acest guvern, în loc să înlăture nedreptatea făcută de guvernele anterioare, a mărit, cu ocazia facerii bugetului pe anul 1929, şi mai mult această nedreptate.

De câte ori ţara trece printr'o criză morală, de câte ori se abat nori grei asupra ei, guvernele apelează la Biserică şi la slujitorii ei, promiţându-li-se

marea cu sarea, ca dupăce şi-au ajuns scopurile lor meschine să nu mai ţină cont de aceste promisiuni.

Rolul Bisericei este îndeobşte apreciat numai sub aspectul intereselor politice, nu după însemnătatea lui divină pentru mântuirea sufletelor şi îndrumarea lor spre viaţa religioasă-morală. La ocaziuni de paradă, ori cu ocazia alegerilor se aruncă praf în ochii Bisericei, prin laude nesincere, din partea celor mai necredincioşi conducători de stat — şi a celorce fac parte din lojile francmazonice — scoţindu-se în evidenţă rolul pe care de fapt l-a avut Biserica ortodoxă în trecut şi-l are şi astăzi pentru păstrarea sufletului genuin al poporului, cu toate comorile nepreţuite, pentru apărarea drepturilor naţionale şi pentru consolidarea neamului, ca a doua zi să o trateze cu dispreţ şi cu desconsiderare.

Astăzi Biserica ortodoxă este „dominantă" după Constituţie, dar „întâietate" are biserica gr.-catolică. Vreţi dovada? Iat-o: Statul, care luptă cu aşa de enorme greutăţi pentru a putea face faţă lipsurilor sale celor mai ardente, şi care lasă în ştirea Domnului atâtea categorii de slujbaşi şi ramuri ale vieţii sociale, susţine 5 episcopii gr.-cat. la un număr de 1.300.000 suflete! Ţinând cont de această proporţie, Biserica ortodoxă cu 13 milioane de credincioşi ar trebui să aibă nu 23 episcopii, câte are astăzi, ci 50!

Dar ce să mai zicem de sprijinul ce se dă *astăzi* Bisericii unite nu numai din partea Ministerelor, ci şi din partea diferitelor organe ale statului, ca prefecturile judeţene, în detrimentul Bisericei ortodoxe! Ar fi interesant să se ştie cum s'au împărţit diferitele ajutoare în decursul celor 10 ani din urmă, spre a se putea constata şi mai evident acest favoritism ce se face de cei dela conducerea ţării, Bisericei unite.

O parte din vină pentru această situaţie o are şi episcopatul nostru, care nu este destul de solidar întru apărarea Bisericei împotriva ingerinţelor politice, şi pentruca Bisericei să i se dea sprijinul pe care are dreptul să-l pretindă dela stat în schimbul

serviciilor preţioase ce i le aduce. Dacă episcopatul ar păşi energic şi solidar întru apărarea drepturilor legitime ale Bisericei, cuvântul lui ar trebui să fie ascultat.

Ştiind prea bine, că o Biserică săracă nu poate avea independenţă de acţiune, politicianismul a căutat ca şi în privinţa materială să ţină Biserica ortodoxă într'o cât mai strânsă dependenţă faţă de stat, ca să fie pusă la discreţia lui şi ca să o poată folosi dupăcum cer interesele lui. Biserica ortodoxă în urma acestui fapt nu putea să administreze până bine de curând în vechiul regat nici o avere, nici cea agonisită de ea, ci această avere se administra de stat după cheremul celor dela conducerea ţării, uneori cu totala desconsiderare a intereselor Bisericii.

Statul român în anul 1864 a secularizat averile bisericilor şi mănăstirilor ortodoxe în valoare de mai multe miliarde de Lei, fără să fi dat în schimb echivalenta răscumpărare pentru cele mai elementare nevoi de ordin material ale Bisericei, pentru susţinerea multelor ei instituţiuni şi pentru îndeplinirea marei ei misiuni religioase, care nu se poate face fără mijloace materiale. Şi aceasta a făcut-o tocmai pentru a avea o Biserică aservită puterii lumeşti, fără putinţa de o acţiune independentă şi pentru a o putea întrebuinţa ca instrument la nevoie pentru ajungerea scopurilor sale trecătoare. Când în România întregită s'a dat Bisericii ortodoxe legea de organizare, statul era dator ca în schimbul averilor secularizate şi pentru serviciile de nepreţuit aduse de Biserică pentru păstrarea sufletului genuin al cetăţenilor, ca să-şi poată realiza idealul de veacuri prin întregirea ţării şi a neamului în marginile sale etnice, să-şi arate recunoştinţa sa faţă de Biserică *printr'o donaţiune de mai multe sute de milioane*, ca bază a **fondului general bisericesc**, fie deodată, fie prin subvenţii periodice anuale din bugetul statului.

Aceasta trebuia să o facă cu atât mai vârtos, cu cât în acelaş timp, printr'o inexplicabilă genero-

zitate a recunoscut bisericei minoritare catolice, cu un număr mic de credincioşi, dreptul de proprietate asupra moşiilor întinse, cu cari a fost înzestrată această biserică de către statul ungar pentru satisfacerea trebuinţelor ei de cult. *Aceste averi de miliarde au fost proprietatea statului ungar* şi au trecut în proprietatea statului român ca moştenitor al teritoriilor din fosta monarhie austro-ungară, **căci bisericile minoritare nici când n'au fost proprietare ale acestor averi, ci numai uzufructuare.** Şi cu toate acestea statul român — generos faţă de alte naţii — dintr'o munificenţă inexplicabilă şi sgârcit faţă de majoritatea zdrobitoare a cetăţenilor săi — recunoaşte dreptul de proprietate al bisericilor minoritare asupra acestor averi, le expropiază o parte din moşiile de sute de mii de jugăre şi **le dă cadou** rentele de expropriere în valoare de sute de milioane. Pe lângă aceste sume în bugetele anuale le acordă subvenţiile necesare la plata personalului bisericesc şi la alte cheltueli.

Credem că este datoria statului român să repare nedreptatea istorică ce i s'a făcut în trecut Bisericei ortodoxe prin secularizarea averilor şi să vină în ajutorul ei prin creiarea fondului general şi ca o recunoştinţă pentru bunele servicii ce a ştiut aduce Biserica noastră ortodoxă în trecut şi de cari servicii statul nu se poate lipsi nici în viitor.

O altă nedreptate ce s'a făcut Bisericii ortodoxe din Ardeal din partea Ministerului Instrucţiunii în anul 1929 a fost respingerea dela examenul de capacitate pentru profesorii de religie a absolvenţilor Institutelor şi Academiilor teologice din Ardeal, cari au astăzi acelaş plan de învăţământ ca şi facultăţile de teologie. In schimb absolvenţii institutelor teologice unite au fost admişi la aceste examene, deşi planul de învăţământ al lor nu e acelaş ca al facultăţilor de teologie. Am ajuns ca după 12 ani dela unire să vedem cum sunt favorizaţi clericii minoritari faţă de cei ortodocşi, ca şi sub era ungurească.

Prerogativele şi favorurile excepţionale pentru minoritari se menţin, câtă vreme noi ortodocşii suntem trataţi de guvernele româneşti tot după sistemul vechiu al legilor ungureşti. Recunoaşterea echivalenţei diplomelor Academiilor teologice cu ale facultăţilor de teologie este un act de înaltă dreptate, care trebue să se facă Bisericii ortodoxe!

O lovitură de neiertat s'a dat în special Bisericii ortodoxe prin desfiinţarea Ministerului de culte şi ataşarea lui la Ministerul Instrucţiunii, asupra cărui act s'a scris atâta.

Ce poate aştepta în special Biserica ortodoxă dela un ministru, care s'a arătat ostil faţă de nevoile ei şi dela un secretar general unit? Atribuţiunile subsecretarului de stat dela Culte sunt aşa de reduse, încât cu toată bunăvoinţa ce ar avea nu poate face nimic pentru a veni în ajutorul Bisericii ortodoxe, spre a i se repara nedreptăţile din trecut.

Cum să numim actul Ministrului Instrucţiunii publice şi al cultelor, care prin o simplă deciziune ministerială desfiinţează legea fundamentală de organizare a Bisericei ortodoxe? In această lege la art. 21 şi 25 găsim măsura după care statul e obligat să pună la dispoziţia Eforiei bisericei ortodoxe ajutorul ce se cuvine Bisericei ortodoxe, ca ea să-l distribue apoi eparhiilor. Cu toată această dispoziţie categorică din lege, Ministerul Instrucţiunei dispune, cu dela sine putere, ca începând cu 1 Martie a. c., aceste ajutoare luate în buget să nu se acorde eparhiilor prin Eforie — ci să se ordonanţeze prin directoratele ministeriale, cu tot protestul ridicat de chiriarhi.

Afară de aceste nedreptăţi, dacă am înşira şi numirile ce s'au făcut în funcţiunile de conducere ale statului mai ales în Ardeal, în urma cărora în cele mai ortodoxe centre ca Braşov şi Sibiul aproape toate slujbele de conducere sunt ocupate de funcţionari uniţi, iară în alte centre cel puţin 70—80% sunt uniţi, am face un prea lung pomelnic.

In lumina acestei consideraţiuni nu va părea surprinzător tratamentul atât de maşter al Bisericei ortodoxe şi favoritismul arătat bisericei unite şi bisericilor minoritare. Mai dureros este, că nu se găseşte nimeni care să pună capăt acestei nedreptăţi şi sistemului unor exponenţi ai catolicismului în Ministerul Instrucţiunii şi al cultelor, cari sunt mai „tari" ca Ministrul însuşi, în modul de a menaja interesele bisericei unite în detrimentul Bisericei ortodoxe.

Precum am arătat şi altădată, arătăm şi acum opiniei publice aceste nedreptăţi, la cari nici una din revistele bisericeşti unite nu au răspuns nici un cuvânt şi suntem siguri că nici acuma nu vor răspunde.

Statul, cu majoritatea zdrobitoare a locuitorilor săi ortodocşi, din dările plătite de această majoritate oferă şi astăzi mult mai mare sprijin bisericilor neortodoxe şi în special bisericei unite, cari sunt mult mai avute, decât Bisericei ortodoxe.

Ne vom ocupa în special cu ajutorul ce-l dă statul Bisericei ortodoxe şi celei unite, spre a se vedea, cum se înţelege la noi „deopotriva libertate şi protecţiune" înscrisă în art. I din legea cultelor. *In România sunt circa 13 milioane suflete ortodoxe şi circa 1.300.000 suflete gr.-cat. (unite).* Just ar fi ca ajutorul ce se dă acestor biserici să fie în raport cu numărul sufletelor.

Cifrele ce urmează dovedesc tocmai contrarul.

După statisticele oficiale ale bisericilor, din proprietăţile bisericei revine la ortodocşii români din mitropolia Ardealului câte un jugăr de pământ la 1777 suflete, pe când la uniţi câte un jugăr la 7 suflete, deci *în proporţia numerică Biserica unită are de 253 ori mai multă avere decât Biserica ortodoxă.* Cu reforma agrară s'au expropriat o parte mare din aceste averi, dar renta de expropriere revine tot acestei biserici.

Vom indica la fiecare cifră articolul sau statul din bugetul Ministerului Instrucţiunei şi cultelor ti-

părit pe anul 1930 spre a putea fi controlaţi de oricine.

**Biserica ortodoxă română şi sârbă primeşte în total suma de 886.608.870 Lei.** [Vezi art. 29 [stat 15, 16], art. 56 [stat 366—82], art. 155—158, 163, 178, 167, 182—4 [stat 469], art. 169—177, numărul curent 2—27, 41—2, 44, art. 153 [stat 390, art. 1—11, 34, 36, 37].

**Biserica greco-catolică primeşte în total 134.637.015 Lei.** [Vezi art. 121, 157 [s'a luat 1/4 parte] 164, 169, 153, stat 390 [art. 11—19, 33].

Biserica ortodoxă având de 10 ori mai mulţi credincioşi ca biserica unită [care e şi mai bogată], ar trebui să primească în proporţia sufletelor de 10 ori atât cât primeşte biserica unită, deci 1.346.370.150 Lei. Primeşte deci Biserica ortodoxă în general **anual** cu enorma sumă de **Lei 459.761.280, mai puţin decât ar trebui să primească.** *Ceeace în 10 ani face 4 miliarde şi jumătate Lei.* Ce nu ar putea face cu această sumă Biserica ortodoxă pe teren religios moral? Câte instituţiuni nu ar putea creia pentru binele acestei ţări.

Celelalte biserici minoritare primesc în total Lei 195.953.929. [Vezi art. 165, 180 [stat 472—4], stat 469, numărul curent 28, stat 390, art. 31].

Nedreptăţile din trecut s'au menţinut şi în bugetul actual, cu motivarea că o sumă luată în buget nu se poate şterge, chiar dacă este o nedreptate şi o ilegalitate. Cum se numeşte o astfel de logică? Când însă s'au adus în contra acestei ciudate teorii exemple din bugetele trecute, de pildă că din bugetul anului 1928 s'au şters minimalele sume ce s'au luat pe seama Bisericei ortodoxe pentru procurare de cărţi de ritual, odăjdii, pentru biblioteci, pentru opere pastorale şi de propagandă religioasă, culturală etc. [art. 23, 25, 26, 34, bugetul 1928] *în sumă de 1.800.000 Lei* [pe când pentru subvenţionarea unui teatru se dau anual câte 5—10 milioane], nu s'a mai putut aduce nici o justificare.

Când se ştie, cât au suferit bisericile ortodoxe în timpul răsboiului şi cât sunt de lipsite ele de cele mai indispensabile obiecte ale cultului, această procedură e direct o bruscare a Bisericei ortodoxe. Totasemenea s'a redus ajutorul pentru zidirea de biserici şi case culturale dela 5 la 3 milioane. [Art. 31—32, bug. 1928], ca în schimb să se poată vota pentru biserica unită din Roma 300.000 Lei, pentru repararea catedralei din Blaj 1.000.000 Lei, iar pentru refacerea localului seminarului din Blaj 500.000 Lei. [Vezi art. 27, stat. 103 din 1929]. In acelaşi timp Consiliul arhiepiscopesc din Sibiu, care de câţiva ani cere să i se acorde un ajutor pentru repararea coperişului bisericei catedrale ca să nu să ruineze de tot pictura, a fost nevoit să ia un împrumut de 1.000.000 Lei, cu care a reparat jumătate din coperiş în nădejdea că i se vor restitui şi întregì aceste cheltuieli din ajutoarele înscrise în buget. Dar ce să vezi? Biserica catedrală din Sibiu stă cu coperişul jumătate stricat şi cu pictura splendidă a talentatului pictor V. Smigelschi, care se deteriorează zi de zi şi a început să cadă, fără să poată fi reparată, din lipsă de mijloace. Mitropoliei din Sibiu i se refuză ajutorul, pe motive de economii. Nu e aceasta o cruntă nedreptate?

O altă nedreptate se face cu suma ce se acordă pentru înfiinţarea de parohii nouă. Pentru înfiinţarea a lor 10 parohii unite se dau 206.400 Lei. [Art. 164, stat. 426], iar pentru 40 parohii ortodoxe suma de 500.000 Lei. [Art. 163, stat. 394], sumă majorată, după informaţiunile primite abia după multe stăruinţe în comisia bugetară a camerei. *Deci când pentru înfiinţarea unei parohii unite se dau 20.640 Lei, pentru înfiinţarea unei parohii ortodoxe se dau numai 12.500 Lei.* Fiind ortodocşii, de 10 ori mai mulţi ca uniţii şi cu aceleaşi nevoi de ordin religios-moral ca şi ei, logic ar fi ca statul să acorde pentru înfiinţarea alor 100 parohii suma de 2.064.000 Lei. Apoi biserica unită are sute de parohii cu mai puţin de 100 suflete, ba chiar şi cu 7—20 suflete, tot atâtea infil-

trațiuni catolice, cu preoți salarizați. D. e. în arhiepiscopia gr.-cat. a Blajului din 738 de parohii, 24 au sub 100 suflete, 41 sub 200 și 45 sub 300 suflete, **iar din 634 filii, peste 282 nu au nici un suflet;** din cele pomenite ca filii cu un oarecare număr de suflete, acesta nu corespunde realității și este exagerat. Dintre filii 158 au sub 10 suflete, 76 sub 25 suflete, iar 34 sub 50 suflete, dacă luăm de bune datele induse în șematismul Clerului arhidiecezei mitropolitane gr.-cat. de Alba-Iulia și Făgăraș pe anul 1929, tipărit în Blaj, 1929. Situația în celelalte eparhii unite încă nu va fi altfel.

*Biserica ortodoxă este prescurtată la acest capitol cu suma de 1.564.000 Lei.* Nu este aceasta un sprijin fățiș al propagandei catolice în țara noastră?

Nedreptate este la fel și cu ajutorarea preoților pensionați, a preoteselor văduve și a orfanilor de preoți. Până anul trecut această sumă era pentru Biserica ortodoxă din Ardeal cu 200.000 Lei mai mică decât cea pentru Biserica unită. Anul acesta, tot în comisia bugetară s'a majorat suma la 700.000 Lei, ca să fie egală cu a Bisericei unite [stat. 471, art. 179]. Cu toată această majorare însă și astăzi se face nedreptate cu Biserica ortodoxă, dupăce acestor nenorociți ai soartei, cu pensiuni derizorii, *li se dă tot atât ca și celor uniți, deși sunt aproape încăodată atâția ca uniții.*

In Ardeal sunt luați în buget cu diurnă 83 de protopopi ortodocși la circa 2½ milioane suflete, iar la uniți 78 [stat 426, art. 164], deși sunt aproape jumătate cât ortodocșii. Deși decizia Ministerului de culte No. 461.70 din 30 Octomvrie 1926, stabilește: „minimul numărului de parohii necesare la înființarea și funcționarea unui protopopiat subvenționat de stat va fi 25. Numai în cazuri esceptionale și binemotivate vom admite înființarea și funcționarea unui protopopiat cu 20 de parohii. Dispoziția se va aplica cu începere dela 1 Ianuarie 1927. Față de aceste vă rugăm să binevoiți a dispune să se ia măsurile cu cale", totuși numai ortodocșii s'au con-

format, iar uniţii ba; căci altcum nu s'ar putea explica numărul aşa de mare al protopopilor uniţi în raport cu al ortodocşilor. Aşa de pildă găsim în Şematismul clerului pag. 71, că Arhiepiscopia unită a Blajului *are 35 protopopiate*, dintre cari 4 cu sub 10 parohii, dintre cari protopopiatul Mureş Câmpia are 5934 suflete, Ţichindeal 3987 suflete, Odorheiu 2768 suflete şi Treiscaune 3489 suflete, cam tot atât cât o parohie mai mare ortodoxă [Şematismul citat pag. 71], şi 10 cu sub 20 parohii cari primesc diurnă de 2000 Lei lunar, ca şi protopopii cari au 20 parohii [stat 426]. Biserica ortodoxă s'a *conformat deciziunei* de sus, iar uniţii nu. Desigur că şi situaţia din celelalte eparhii unite va fi aceeaşi, dar lipsindu-ne şematismele nu o putem controla. In întreaga Biserică ortodoxă din România [cu sârbi cu tot] sunt în total 230 de protopopi, iar biserica unită are 78. Ţinând cont de numărul sufletelor Bisericei ortodoxe, uniţii ar trebui să aibă numai 23 de protopopi salariaţi de stat. Iar dacă am lua de bază numărul protopopilor uniţi **Biserica ortodoxă ar trebui să aibă 780 protopopi, deci cu 550 protopopi mai mulţi decât are astăzi.** Pe seama acestor protopopi luând diurna medie de 3000 Lei lunar **ar trebui statul să dea în total 19.800.000 Lei anual.** Deci numai la acest capitol Biserica ortodoxă e prescurtată anual cu o sumă aşa de considerabilă. Protopopii uniţi neavând credincioşi, nici cerc de atribuţiune aşa de larg ca cei ortodocşi, îşi folosesc timpul în acţiuni zadarnice de prozelitism şi de agitaţiuni învrăjbitoare de suflete. Oare n'ar fi timpul, ca Ministerul Instrucţiunii şi Cultelor să facă după 4 ani dela deciziunea dată o revizuire a protopopiatelor unite şi să aplice şi faţă de ei dispoziţia aplicată faţă de ortodocşi? *In proporţia sufletelor uniţii ar trebui să aibă în loc de 78 de protopopi numai 23.*

La orice instituţie, numărul slujbaşilor trebuie să fie în raport cu mărimea ei şi cu cercul ei de activitate. Tot aşa şi la biserică. Logic ar fi ca slujbaşii să fie în proporţie cu credincioşii şi cu tre-

buinţele lor sufleteşti. Cu toate acestea slujbaşii bisericei unite sunt în număr cu mult mai mare decât ai Bisericei ortodoxe, în raport cu numărul sufletelor şi cu trebuinţele lor. Aşa este cu protopopii, cu studenţii dela institutele teologice, cu canonicii etc. cum se va vedea mai la vale.

Pentru complectarea vacanţelor de preoţi se creşte în institutele teologice sucrescenţa necesară, în proporţia trebuinţelor sufleteşti ale credincioşilor. Şi numărul clericilor din aceste institute ar trebui să fie în proporţie cu numărul parohiilor şi al sufletelor credincioşilor bisericei. Această concluzie logică o desminte bugetul actual, căci uniţii primesc întreţinerea [bursă] pentru mai mulţi clerici decât ortodocşii din Ardeal, deşi sunt aproape numai jumătate. Şi acest lucru se explică prin faptul, că în institutul teologic din Blaj, sunt mulţi cu pregătire de tot inferioară [1—2 clase liceale] cari urmează cursul de morală, câteva luni într'un an şi sunt trimişi să păstorească în parohii cu câte 10—50 suflete, de cari sunt destule. Toţi aceşti moralişti primesc aceeaş bursă ca şi ascultătorii Academiilor noastre teologice, cu pregătire de liceu. Cu protecţionismul acesta ajung uniţii să facă preoţi din primari de sat şi din cantonieri cu pregătire de câteva clase primare, în sate unde cei cu pregătire complectă nu se duc şi unde nici nu ar fi îndreptăţită existenţa unui preot şi salarizarea lui din partea statului. Cazuri de acestea se pot număra destule în biserica unită.

O altă nedreptate se face şi cu personalul eclesiastic dela mitropolii şi episcopii. Statul plăteşte în Ardeal la $2^1/_2$ mil. ortodocşi **31 consilieri eparhiali** [în care număr se cuprind şi secretarii], iar *la uniţi*, cari sunt aproape numai jumătate, **tot atâţia** [stat 421—4], iar la romano catolici 16 canonici [consilieri]. *După dreptate uniţii ar trebui să aibă numai 16 canonici. Uniţii* cu rom. cat. din Ardeal cari sunt mai puţin decât ortodocşii *au cu cel puţin 16 canonici mai mulţi decât ortodocşii.* Statul dă bisericei

unite la acest capitol mai mult cu 3 milioane la salariile canonicilor, decât s'ar cuveni. Cunosc reflecsiunile ce le fac uniţii în frunte cu cei dela Minister: că acestea sunt drepturi câştigate şi că le-au moştenit dela răposata monarhie austro-ungară, după care mulţi catolici oftează din greu; apoi că alta este organizaţia bisericei unite etc. Este adevărat că organizaţia bisericei unite şi rom. cat. este alta, însă tocmai în baza acestei organizaţii canonicii acestor biserici au o sferă de activitate mult mai redusă ca în Biserica ortodoxă. La biserica rom. cat., cu averi aşa de considerabile, plata salariilor canonicilor din partea statului este deadreptul o risipă. Când ştim ce mijloace au folosit asupritorii de eri pentru lăţirea catolicismului între români, prin aceşti canonici veniţi dela Propaganda Fide din Roma şi crescuţi în seminariile catolice din Pesta, cari sunt exponenţii acestei expansiuni catolice, nu ar trebui tolerată această risipă de bani cu plătirea atâtor canonici, cari n'au îndreptăţirea de a fi, neavând nici jurisdicţie, nici serviciu care să-i reclame. Şi că este aşa, o vedem zilnic. Canonicii uniţi sunt tot pe drumuri, trimişi să facă „misiuni pastorale" unde se tem de „concurenţa" ortodoxă. Aşa de exemplu canonicul misionar Marianescu dela Lugoj a stat aproape un an administrator parohial în Cib [jud. Hunedoara] la 30 suflete trecute la unire cu un cleric respins dela hirotonie din cauza lipsei de cvalificaţie, ca să recâştige la „sfânta unire" pe credincioşii trecuţi la ortodoxie. Văzând că tot misionarismul plătit cu bani grei de stat şi din „intenţiunile" primite dela Roma, [o mască deghizată pentru banii ce se trimit pentru o cât mai aprigă propagandă catolică] este înzadar şi fără rezultat, a trecut la Cugir, unde este astăzi administrator parohial. Pentru ca însă să nu slăbească unitismul în comuna Cib, episcopia din Lugoj a cumpărat aici case parohiale şi loc de biserică, le-a dat ajutoare pentru zidirea bisericei, ba se spune de cei din partea locului, că au primit *spre acest scop chiar dela Preşidenţia*

*Consiliului de Miniştri un ajutor neînsemnat (!) de 600.000 Lei* [şasesutemii]!

Oare aceasta să fie menirea canonicilor şi a banilor fondurilor secrete dela presidenţie şi dela alte ministere, ca să se facă propagandă catolică pe banii statului? Nu se va găsi oare nimeni ca să pună stavilă acestei risipe, prin reducerea numărului canonicilor şi prin controlul necesar, ca banii statului să nu se folosească spre scopuri prozelitistice în detrimentul majorităţii credincioşilor ţării?

Ce rost poate avea la episcopiile catolice din Oradea-mare şi Alba-Iulia, cu averi considerabile şi cu abia atâtea suflete cât 2 protopopiate ortodoxe, şi încă nu din cele cu mai mulţi credincioşi, ca statul să le plătească câte 8 [opt] canonici, pe când la episcopiile ortodoxe din Ardeal [Arad, Cluj, Oradea-mare şi Caransebeş] numai câte 5 consilieri, dintre cari unul îndeplineşte funcţia de revizor eparhial şi altul de secretar?

O altă nedreptate este luarea în buget a diferitelor cheltuieli în o sumă globală pentru Biserica ortodoxă şi unită din Ardeal şi aceasta cu scopul vădit, ca să nu se poată controla cum se împart aceste cheltuieli. Corect ar fi ca şi aceste sume să se treacă în buget separat, nu la articoli comuni, spre a şti fiecare la ce are dreptul. Altcum aceste ajutoare se împart după consideraţiuni politice sau de alt ordin, fără ca biserica, căreia i s'au destinat banii să fie în măsură să constate, dacă aceşti bani de fapt s'au folosit spre scopul căruia au fost destinaţi şi după dreptate împărţiţi, sau după iscusinţa cutărui inspector sau director general din Minister, care fiind unit trage jar la oala bisericei sale, în detrimentul Bisericei ortodoxe, din cauză că la Minister nu se lucrează după o normă stabilită, ci în mod arbitrar şi fără cunoştinţă de cauză. Şiretenia e cusută cu aţă albă!

Aşa de exemplu în bugetul anului 1929 la pag. 8 cap. III art. 31 s'a luat suma de 3.000.000 Lei

„ajutoare pentru biserica ortodoxă şi unită din săcuime şi din munţi". Ori din această sumă la repeţite cereri şi intervenţii personale şi în scris nu s'a pus nici un ban la dispoziţia Arhiepiscopiei din Sibiu, cum s'a făcut în alţi ani spre a-i împărţi parohiilor şi preoţilor din acele ţinuturi, cari luptă cu greutăţi materiale cu mult mai mari decât preoţii celorlalte ţinuturi, lipsind sesiile parohiale şi urma împrejurărilor de viaţă specifice. Cota parte din acest ajutor pe seama Arhiepiscopiei ortodoxe din Sibiu a împărţit-o fostul ministru de culte după bunul său plac, şi ar fi interesant de ştiut, dacă de fapt s'au folosit spre scopul pentru care s'au destinat aceşti bani. Cert este, că aceste parohii şi preoţii lor nu au primit nici un ban din ajutorul destinat pe seama lor cu ştirea ierarhiei bisericeşti. Această procedură este legală şi în conformitate cu principiile de dreptate şi legalitate ale unui partid ce a venit în numele democraţiei? 

O altă nedreptate. Pe când economii dela Academiile teologice ortodoxe din Ardeal se plătesc cu leafă de 3250 Lei lunar [stat 416—420], pe atunci la Institutele teologice unite cu 4360 Lei lunar [stat 425], deci *cei din urmă primesc cu 1110 Lei lunar mai mult decât cei dintâi.*

La Institutele teologice unite din Ardeal se plăteşte câte un secretar cu 1000 Lei diurnă lunară, în acelaş timp însă Academiilor teologice ortodoxe li se refuză consecvent an de an de când cer şi pe seama lor luarea în buget a câte unui secretar, atât de necesar unei instituţii cu atâtea agende de birou. Cum se numeşte acest tratament şi unde este echitatea?

Şi mai inexplicabil este cazul următor: Până în anul 1929 s'au plătit pentru orele suplimentare ale profesorilor dela Academiile ortodoxe şi unite din Ardeal sumele corespunzătoare. In anul acesta însă Arhiepiscopiei ortodoxe din Sibiu după informaţiile ce le deţinem i se refuză plata acestei sume, cu toate intervenţiile nenumărate per-

sonale şi în scris făcute pe lângă Ministerul Instrucţiunii şi al Cultelor — şi până acuma nu s'a revenit asupra refuzului. In acelaş timp însă Institutelor teologice unite în bugetul anului 1930 li s'a acordat 100.000 Lei pentru orele suplimentare [art. 164 stat 425], cu 40.000 Lei mai mult ca în anul 1929, când spre acest scop s'au bugetat numai 60.000 Lei [stat 99—/1929]. Chiar şi Institutelor teologice rom. catolice de rit latin din Alba-Iulia şi Timişoara li se dă anual 30.000 Lei [stat 437—165], iar celor ortodoxe nimic. Oare nu este prea evidentă această părtinire făţişe a catolicismului, cu desconsiderarea celei mai elementare echităţi?

Totasemenea anual s'a cerut de Mitropolia ortodoxă din Sibiu luarea unei sume în buget pentru refacerea localului Seminarului şi Academiei teologice, care a devenit impropriu pentru numărul mare de elevi şi studenţi; dar consecvent a fost refuzată. Pentru refacerea localului Seminarului din Blaj însă de câţiva ani s'a dat regulat suma de 500.000 Lei.

Pe când din sumele acordate Bisericii ortodoxe se fac reduceri, în acelaş timp, pe lângă cazurile de nedreptate înşirate, mai găsim că în bugetul Mitropoliei unite din Blaj s'a luat în anul acesta suma de 200.000 Lei [art. 122 p. 21] pentru biblioteca mitropolitană, sumă votată din nou, precum şi suma de 100.000 Lei pentru mănăstirea unită din Bixad [judeţul Satu mare], care până acuma nu au fost luate în buget [stat 390 art. 33].

La titlul: „zidiri de biserici şi case parohiale" pentru întreaga Biserică ortodoxă cu 13 milioane suflete se prevăd 4.000.000 Lei [art. 156 p. 25] din cari 300.000 Lei pentru construirea capelei dela aşezămintele spitaliceşti „Regina Maria" din Bucureşti şi 1 milion pentru noua biserică ortodoxă din Arad, deci mai rămân abia 2.700.000 Lei ca ajutoare pentru parohiile sărace, cam atât cu cât se poate zidi o biserică modestă, pe când pentru biserica unită se dau 600.000 Lei [art. 179 stat 471], deşi i s'ar cu-

veni după dreptate numai jumătate din ce primeşte Biserica ortodoxă.

Că sprijinul statului nu este nici pe departe mulţumitor pentru diferitele nevoi arzătoare ale Bisericei ortodoxe o constatăm cu durere şi mâhnire din ştergerea din buget a multor sume ce până acuma erau. Astfel s'a şters în 1929 şi minimalele sume ce au fost luate până atunci pe seama Bisericei ortodoxe pentru „procurarea de cărţi de ritual, icoane [art. 23] procurare de vase sacre, obiecte bisericeşti, ornate [art. 34] fond pentru înfiinţarea şi înzestrarea bibliotecilor parohiale şi populare cu cărţi şi reviste [art. 25] fond pentru opere pastorale şi de propagandă religioasă, culturală [art. 26] toate la cap. III pag. 8 din bugetul anului 1928 **în sumă de 1.800.000 Lei.** *Această sumă nu o mai găsim în 1930.* Când ştim, cât au suferit bisericile noastre în timpul răsboiului şi cât sunt ele de lipsite de cele mai necesare obiecte ale cultului, cu durere trebuie să constatăm cât de puţină grijă arată statul nostru în scumpetea ce creşte zi de zi pentru înzestrarea lăcaşurilor dumnezeeşti cu cele necesare.

Zilnic cetim în foi, că forurile bisericeşti vor să arate o mai largă solicitudine faţă de studenţii cari voesc să-şi complecteze studiile în străinătate spre a avea un cler bine pregătit şi la înălţimea chemării sale. Cum Biserica este săracă şi nu are mijloace suficiente spre acest scop, a cerut ajutoare dela stat. Cum ştie statul să ajute Biserica ortodoxă în scopul creşterii clerului său, e semnificativ faptul, că acordă bagatela sumă de 650.000 Lei [art. 178 stat 470] pe când uniţilor li se acordă 100.000 Lei [art. 179 stat. 471], deci cu 50% mai mult decât li s'ar cuveni. In proporţia sufletelor *Biserica ortodoxă ar trebui să primească cu 400.000 Lei mai mult decât primeşte astăzi.*

Acum să revenim la cel mai revoltător protecţionism ce se poate închipui. Aici se vede şi mai

mult decât în cazurile de sus, cât de iscusiţi sunt funcţionarii uniţi din Ministerul Instrucţiunii şi cultelor, cât de lipsiţi sunt ei de orice scrupul moral şi cât de nepăsători sunt ceilalţi din Minister, de se pot face astfel de lucruri şi nedreptăţi strigătoare la cer, ca cele ce urmează.

Arhiepiscopia ortodoxă din Sibiu a cerut de câţiva ani, ca funcţionarii săi mai buni şi cu o vechime mai mare să fie avansaţi în gradul de leafă imediat superior. Aceasta era o cerere justă şi îndreptăţită, căci era vorba de funcţionarii cari nu beneficiau de gradaţii şi astfel erau sortiţi să servească toată viaţa cu aceiaşi leafă. Pe motiv de cruţare, cu toate intervenţiunile repetate, a fost consecvent refuzată. S'a împăcat însă cu situaţia, căci înţelegea, că ţara luptă cu greutăţi financiare destul de mari şi credea că măsurile pentru economii se vor aplica pe toată linia, faţă de toţi. Mare i-a fost însă mirarea şi indignarea când a văzut în **bugetul Cultelor pe 1929 pag. 104 stat. 95,** că **la Mitropolia din Blaj în anul 1929 au fost avansaţi fără escepţie toţi funcţionarii, cu sume destul de considerabile, cari fac la an un spor de circa un milion Lei.** [Să se compare bugetul pe 1928 stat 91 pag. 81]. Această majorare s'a menţinut şi în bugetul anului 1930. Astfel s'a majorat leafa unui şef de serviciu cl. III dela 1350 Lei la 2250 Lei, la fel cu agregaţii dela universitate, care cu accesoriile se ridică la dublu.



Pentru o comparaţie mai uşoară o să-i înşirăm indicând în paranteză leafa de bază din anul 1928.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Directorul cancelariei . . . . . | Lei | 2250 | [1350] |
| Secretar mitropol. arhid. . . . . | „ | 1450 | [1300] |
| Doi secretari consistoriali . . . | „ | 1450 | [1050] |
| Primcontabil . . . . . . . . . . | „ | 1450 | [1350] |
| Contabil consistorial . . . . . | „ | 1450 | [1150] |
| „ şef . . . . . . . . . . | „ | 1600 | [1250] |
| Cassier . . . . . . . . . . . | „ | 1450 | [1250] |
| Controlor . . . . . . . . . . | „ | 1350 | [1150] |

| | | | |
|---|---|---|---|
| Arhivar . . . . . . . . . . . . | Lei | 1150 | [700] |
| Impiegat arhivar . . . . . . . . . | „ | 850 | [650] |
| „ „ . . . . . . . . . . . | „ | 750 | [550] |
| „ „ . . . . . . . . . . . | „ | 500 | [450] |

Aceiaşi funcţionari la Consiliul arhiepiscopesc din Sibiu, de ani de zile rămân cu aceeaşi leafă, precum urmează, stat 9 pag. 35 din 1929. Suma din paranteză este cea dela Blaj.

| | | | |
|---|---|---|---|
| Şef de serviciu cl. I [contabil şef] | Lei | 1450 | [1600] |
| „ „ „ „ III [casier] . . | „ | 1350 | [1450] |
| „ „ birou „ II [contr., arh.] | „ | 1050 | [1350] |
| Impiegat cl I [arhivar] . . . . . | „ | 600 | [850] |
| „ „ II „ . . . . . . | „ | 500 | [750] |

Ne întrebăm însă ce rost au la un consistor pe lângă 10 canonici [consilieri] **2 directori** [administrativ şi de cancelarie] plătiţi cu leafă de consilieri eparhiali şi trei [3] secretari consistoriali la Blaj, [art. 164 stat 421] la Lugoj 3 secretari consistoriali [stat 423] şi la Gherla şi Orade [stat 422 şi 424] câte 2 secretari, *pe când la toate consistoriile ortodoxe s'a admis numai câte un secretar eparhial şi acela dintre consilieri.* Inainte cu 3 ani s'au dat chiriarhilor ortodocşi câte un *şef de cabinet*, cari *în anul 1928 au fost şterşi din buget pe motivul economiilor bugetare.*

Ministerul Cultelor în decursul anului 1928 şi 1929 a trimis mai multe ordine, prin cari se interzicea complectarea posturilor vacante de funcţionari, chiar dacă sunt luate în buget. In acelaş timp ce ne este dat să vedem? Nu este de ajuns, că la Consistorul din Blaj s'au avansat toţi funcţionarii, după cum am arătat, **dar s'au creiat posturi nouă,** cum e **postul de director administrativ** cu leafă de consilier [2200 Lei plus accesoriile] şi 2 posturi de oameni de serviciu, cari în anul 1928 nu erau. Constatăm deci cu indignare, că se fac economii pe spatele Bisericei „dominante" ortodoxe, ca să se pro-

tejeze fără nici o rezervă Biserica unită şi să se creieze *sinecuri* pentru oamenii ei. *Inseamnă aceasta* **egalitate, libertate** şi **deopotrivă protecţiune?**

In toamna anului 1929 s'a intervenit prin adrese şi personal din partea chiriarhilor ortodocşi, ca să se repare nedreptăţile înşirate mai sus, dar fără nici un rezultat, căci la Ministerul Instrucţiunii şi cultelor nu s'a luat în considerare nici o intervenţie. Mai târziu, înainte de a se vota bugetul în parlament, s'a prezentat un grup de parlamentari cu un memoriu atât la dl Ministru al Instrucţiunii N. Costăchescu, şi la dl Ministru al Finanţelor Madgiaru, **cari au recunoscut** *favoritismul* **ce s'a făcut Bisericei unite,** dar au declarat, că nu se poate împlini cererea celorlalte eparhii de a se avansa funcţionarii şi a se lua sume în plus peste bugetul anului 1929, iar cele trecute în buget nu se pot şterge. Să recunoşti o nedreptate şi să o menţii mai departe şi în acelaş timp să te contrazici în aplicarea acestor principii este cel mai cras iezuitism ce se poate închipui şi o cinică sfidare şi pălmuire a dreptăţii!

Cu un astfel de tratament maşter, arătat consecvent de toate guvernele ţării, iar de cel actual şi mai scandalos, Biserica ortodoxă nu va putea satisface îndatoririlor sale pentru viitorul neamului nostru.

Biserica ortodoxă e jertfită pretutindeni ca sub Unguri.

In loc să se menţină în buget micile ajutoare luate de 5 ani în aceeaş sumă, se taie şi se reduc şi din puţinul avut, ca în schimb să se dea bisericilor neortodoxe, şi în special bisericei unite, cu nemiluita. Nici într'un stat turcesc nu ar fi posibil un astfel de tratament al unei Biserici, care are majoritatea credincioşilor [75%].

Rugăm pe dl Maniu şi pe tovarăşii săi din guvern să spună, dacă e just şi echitabil să sprijinească minoritatea în detrimentul majorităţii zdrobitoare a cetăţenilor, din contribuţiile şi dările cărora se spri-

ţinesc bisericile cu averi considerabile şi tendinţe mai mult sau mai puţin centrifugale?

Ne-ar putea spune oare clarissimii domni Coltor şi Man, ambii deputaţi şi membrii ai comisiei financiare parlamentare, dacă e **„legal“**, **„moral“** şi **„creştinesc“** lucru ce s'a făcut în Minister şi apoi în comisia bugetară, desigur şi la insistenţa lor, ca să se şteargă dela Biserica ortodoxă atâtea sume, pe motive de economìi, ca în acelaş timp să se dea Bisericei unite tot ce a cerut, cum am văzut mai sus?

Noi nu am cerut să se ia dela biserica unită ce i se cuvine. Când însă statul luptă cu aşa de mari greutăţi financiare noi pretindem ca statul, dacă are de unde, să sprijine în aceeaş măsură toate bisericile, iar când voeşte să facă economìi atunci să le facă pe spatele tuturor de o potrivă, dar nu pe unii să-i îmbuibe, iar altora să le ia şi strictul necesar.



Unde este, Domnilor Miniştri, mult trâmbiţata legalitate şi dreptate, în numele căreia aţi luat frânele conducerii? Avea-veţi D-Voastră tăria sufletească şi curajul ca să reparaţi o nedreptate ce se face Bisericei ortodoxe şi să o puneţi în posesiunea drepturilor ce i se cuvin? Nu ne vine să credem, căci ştim cum se lucrează şi ce consideraţiuni politice şi confesionale se au în vedere. Am dori să fim desminţiţi, căci noi am fi cei dintâi să recunoaştem, când se va schimba ceva în bine.

Noi nu vom înceta să atragem atenţiunea celor chemaţi şi opiniei publice asupra acestor lucruri dureroase, în fiecare an, în nădejdea că vom contribui într'o măsură cât de mică la îndreptarea acestor stări de lucruri atât de păgubitoare Bisericei ortodoxe şi prestigiului ei de Biserică cu adevărat dominantă.

Pe de altă parte ar fi de dorit ca pe viitor cei 18 chiriarhi solidari să facă demersurile cuvenite la cei în drept din bună vreme, mult înainte de compunerea şi votarea bugetului în parla-

ment, pentru a se da Bisericei ortodoxe ce i se cuvine după dreptate, în măsura care se dă celorlalte biserici şi în măsura necesităţilor ei. Sf. Sinod prin Consiliul central bisericesc ar trebui să institue o comisie cu reprezentanţi din toate eparhiile, care să adune toate datele de lipsă şi să compună un buget real, ţinând cont de trebuinţele generale ale Bisericei şi ale eparhiilor în special. *Prezentat acest buget de chiriarhii în bloc dlui Ministru Preşedinte, dlui Ministru de finanţe şi de Instrucţiune şi culte şi susţinut în secţiunile camerei şi apoi în parlament de toţi parlamentarii ortodocşi, solidari fără deosebire de culoare politică, nu credem să nu se accepte ce este just şi posibil.*

Şi dacă totuşi şi în viitor s'ar continua cu sistemul de astăzi, credem că chiriarhii ortodocşi, membrii ai Senatului şi senatorii şi deputaţii, membrii devotaţi ai Bisericii ortodoxe, se vor ridica toţi ca unul în corpurile legiuitoare cu ocazia votării bugetului statului, să ceară ca să înceteze această sfidătoare jicnire şi ilegalitate ce se face Bisericei ortodoxe.

Părintele NICHIFOR.

# MIŞCAREA LITERARĂ.

IN SLUJBA MISIONARISMULUI ORTODOX de P. Sf. Sa, Episcopul *Dr. Grigorie Comşa.* Contribuţii la problema misiunii interne a Bisericii, prin intensificarea predicei misionare, îndrumarea tineretului şi organizarea carităţii creştine. — Arad, 1930, pag. 310, preţul Lei 100·—.

Prea Sfinţitul episcop Grigorie a scos din tipar o nouă carte, a 39-a, socotind tot ce a publicat până acum în volum şi în broşuri. Simpla informaţie pune îndeajuns în evidenţă pe episcopul *cărturar,* pe lângă titlul consacrat în opinia publică de *episcop misionar.*

Noua carte este închinată problemei misionare în Biserica noastră ortodoxă românească. Şi e scrisă după aproape 5 ani de apostolat, cu cuvântul şi cu fapta, în drumul celor 235 de vizitaţii canonice a peste 200 parohii din eparhia sa; pretutindeni propoveduind cu putere cuvântul de evanghelizare, trezind conştiinţele lâncezite la răspunderea pentru mântuirea sufletului şi stăvilind avalanşa sectarismului primejdios, ce inundase marginea apuseană a Ţării.

Rodul ostenelelor şi experienţelor P. Sf. Sale este depus spre cunoştinţa tuturor în vre-o 8 volume de predici, 14 broşuri scrise împotriva sectarilor, alte 4 cărţi şi broşuri de îndrumări pastorale, 7 studii asupra problemelor sociale, 2 volume de pilde şi predici pentru viaţa creştină şi o carte de rugăciuni.

In timpul din urmă P. S. Sa şi-a îndreptat atenţiunea asupra intregului complex al misiunii interne, cu gândul de a lămuri problema, evidenţiind deosebirea între misionarism şi pastoraţie. Rodul acestei preocupări este cartea aceasta mai nouă, scrisă în stil simplu, dar vioiu şi captivant.

O simplă expunere a cuprinsului îi va arăta valoarea deosebită în orientarea şi îndrumarea misionarismului, îmbrăţişat cu tot mai multă intensitate de preoţimea conştientă a Bisericii noastre.

Dela început chiar, cartea dă definaţia misiunii interne: „...totalitatea acelor lucrări, pe cari cei în drept le îndeplinesc pentru vestirea cuvântului, pentru înoirea vieţii din credinţă, pentru trezirea, înviorarea, redeşteptarea vieţii creştine... Misiunea

este internă şi externă, dupăcum activitatea se referă la cei de o credinţă, sau la cei de altă credinţă, ori chiar nebotezaţi", Iar mai la vale adaogă: „Când se organizează o operă creştină de ajutorare benevolă pentru combaterea şi înlăturarea unor stări anormale pe terenul vieţii religioase morale, atunci desvoltăm misiune internă. La misiunea internă aparţine... şi îngrijirea de bolnavi şi săraci". Adecă misiunea prin cuvânt trebue să fie însoţită de misiunea faptei. Şi în concluziune P. Sf. Sa stabileşte: „...misiunea internă cuprinde organizarea tuturor forţelor unei Biserici în interior pentru răspândirea cuvântului divin, în graiu şi scris, cu mijloace extraordinare, pentru practicarea carităţii creştine şi a asistenţei sociale".

Potrivit acestor precizări, cartea se ocupă de necesitatea activităţii misionare în Biserica ortodoxă română, socotind sosit timpul pentru organizarea faptei creştine, care ne va salva ortodoxia. In acest scop desluşeşte rostul predicei misionare, faţă de predica de rând (pastorală), accentuând necesitatea generalizării *misiunilor religioase* pentru popor.

In aceste cadre, la întâiul loc se ocupă de îndrumarea şi organizarea tineretului, luând de bază normele de organizare a Societăţii „Sf. Gheorghe" din mitropolia noastră şi dând preţioase orientări pentru conducătorii acestei societăţi, spre a putea face educaţia tineretului în spirit creştin. In această legătură se ating problemele: dragostea către natură şi tineretul, — Dumnezeu în natură şi artă, — convorbiri şi excursiuni cu tineretul; jocurile lui — dându-se schiţe de cuvântări pentru tineret, ce vor putea fi utilizate cu mult succes.

Orientările preţioase şi îndemnurile la organizarea tineretului ortodox, sunt sprijinite pe exemplele, ce le putem lua şi dela alţii, îndeosebi dela Asociaţia catolică a Tinerimii franceze, ale cărei statute se tipăresc în toată extensiunea, cum de altfel cartea cuprinde şi alte statute şi regulamente de organizare a Asociaţiilor preoţeşti şi a diferitelor societăţi şi asociaţii misionare şi caritative.

Un capitol special se ocupă de rolul misionar al monahilor ortodocşi, iară altul de presa noastră bisericească.

Apoi trece la organizarea carităţii creştine, cerându-ne: „In numele Domnului să facem deci totul, iar nu în numele umanitarismului rău înţeles şi al economiei sociale... Să *venim deci în ajutorul* statului şi comunelor, propagând dragostea creştină a faptelor"...

Eu îndrăznesc să solicit mai mult, decât să venim numai într'ajutor... Biserica însaşi să ia în mână problema organizării carităţii creştine, să meargă în frunte şi aşa fel, ca statul şi comuna să se simtă îndemnate *a se asocia Bisericii,* — cu mijloacele lor materiale mai bogate, — în activitatea de asistenţă socială publică, de asistenţă a bolnavilor şi a săracilor,

de ocrotire a pruncilor, a copiilor mici a şcolarilor, a copiilor părăsiţi, a orfanilor, a minorilor, a copiilor nelegiuiţi. Şi la fel, Biserica, prin slujitorii ei, trebue să stea în fruntea combaterii alcoolismului, prin societăţi de temperanţă; să desfăşoare acţiunea pentru ameliorarea creşterii natalităţii, prin trezirea conştiinţei de mamă şi a răspunderii pentru vinovăţia strigătoare la cer, a uciderii fătului şi a păcătosului sistem de un copil, aşa de primejdioase pentru viaţa neamului. Biserica trebuie să găsească mijloacele eficace pentru combaterea boalei sociale şi religioase a divorţurilor şi a celei mai crâncene boale fizice, tuberculoza, asociindu-şi toţi factorii vieţii publice în organizarea cruciadei de repopulare a ţinuturilor, bântuite de o plagă sau alta.

La fel trebue să îmbrăţişeze Biserica problema muncii, căci şomajul nu e numai o chestiune socială, ci şi una religioasă, cunoscut fiind, că mizeria fizică, din lipsa de lucru, e cuibul imoralităţii şi păcătoşeniei. In reglementarea muncii şi a raportului dintre muncitori şi patroni, Biserica va duce duhul lui Hristos, duhul dreptăţii Lui, în locul „dreptăţii umanitare", adeseori determinată de puterea celui mai tare.

Toate aceste probleme social-creştine îşi găsesc în cartea P. Sf. Sale o luminoasă orientare, sprijinită pe părerile celor mai de seamă scriitori români şi streini.



Realizările Bisericii ortodoxe române pe teren misionar-caritativ sunt schiţate pe mitropolii şi eparhii. In Bucureşti lucrează, cu succese remarcabile, căminurile parohiale, cercurile pastorale, „Institutul Biblic", Asociaţia misionară a studenţilor creştini ortodocşi, Asociaţia generală studenţească a fiilor şi fiicelor de preoţi „Sf. Constantin şi Elena", „Societatea Ortodoxă naţională a Fem. Rom.", cu ramificaţii pe toată Ţara, Asociaţia „Patriarhul Miron", Cercul „Ia şi Citeşte", şi a. m. In mitropolia Moldovei misionarismul se desfăşoară prin ateneele populare, casele de sfat, cercurile pastorale; în mitropolia Ardealului prin cercurile religioase ale Asociaţiei clerului, prin „Sfatul păcii", prin congresele preoţilor misionari, prin „Oastea Domnului"; prin misiunile religioase pentru popor (eparh. Aradului); în mitropolia Bucovinei prin catehizările dela vecernii, conferinţe religioase în şcoli, şăzetori biblice, prin surori de caritate, pregătite în mănăstire; în mitropolia Basarabiei, pe lângă alte instituţii şi organizaţii, se distinge societatea misionară „Frăţimea naşterii lui Hristos" orfelinatul, asilul de bătrâni.

In legătură cu activitatea asociaţiilor preoţeşti: Asociaţia generală a clerului ort. rom., Asociaţia clerului „Andrei Şaguna", Societatea „Renaşterea" din eparhia Râmnicului, „Ajutorul" din Bucureşti, „Roman-Vodă" din eparhia Romanului, „Frăţia" din Argeş — P. Sf. Sa nu scapă din vedere să amintească, cu numele chiar, pe preoţii cari au la activul lor realizări apreciabile pe terenul misiunii interne.

Mânecând din informaţiile preţioase, spicuite de P. Sf. Sa, ar fi de dorit să se întreprindă acum consemnarea *tuturor* realizărilor de apostolat, de misionarism şi activitatea caritativă, din întreg cuprinsul Patriarhiei româneşti, înfăptuite, sau susţinute de preoţimea ortodoxă, în toate eparhiile. Această lucrare, migăloasă de sigur, ar avea darul de a pune în evidenţă, în tot ansamblul ei, activitatea rodnică şi devotată a preoţimii noastre, verificând adevărul, că nici un alt corp în viaţa publică, nu poate sta alături, cu o muncă asemănătoare, săvârşită în folosul binelui de obşte, în afară de îndatoririle oficiale.

Munca răsleaţă şi modestia, cu care clerul îşi îndeplineşte misiunea, fără a-şi face reclamă, a îndemnat pe mulţi să ne socotească ca un corp inactiv şi să ne trateze, în consecinţă, cu nebăgare în seamă. Alte confesiuni în ţările unde se găsesc şi chiar la noi în Ţară, îşi strâng cu asiduitate până şi cele mai neînsemnate fapte, cari şi nu numai în parte s'ar putea atribui clerului lor şi le pun stăruitor în ochii celorce îndrăznesc să le conteste rostul.

Când preoţimea ortodoxă are temeiuri puternice să-şi revendice conducerea spirituală a neamului, şi-şi poate justifica dreptul de întâiul factor în îndrumarea vieţii publice, e păcat să nu cheltuim energia de a strânge într'un mănunchiu făpturile, în faţa cărora vor amuţi bârfitorii şi vom câştiga simpatia şi recunoaşterea celorce ne privesc cu indiferenţă.

De altă parte realizările de misionarism religios, cultural şi caritativ, strânse cu grije, clasate şi aşezate în sistem, evidenţiindu-se metodele de lucru, mijloacele şi întreg felul de iniţiativă şi acţiune, datorită celor ce s'au distins mai mult, ar avea darul să inspire reciproc, să dea sugestii şi îndemnuri la generalizarea lucrurilor bune, dintr'o eparhie într'alta, până vom ajunge la o rânduire cu plan şi la o organizare sistematică, pe toată întinderea Patriarhiei.

In sprijinul astorfel de organizaţii misionare şi de acţiune caritativă, cartea P. S. Sale ne vine cu preţioase informaţii şi orientări, înfăţişând misionarismul în Biserica rusească, misiunea internă la romano-catolicii din ţară şi dinafară, susţinută de ordinele călugăreşti, de congregaţii şi diferite reuniuni, relevând şi misionarismul confesiunii greco-catolice, şi dând amănunte asupra organizării misionare şi caritative a confesiunei evanghelice-protestante din Germania şi a celei luterane şi calvine din România.

Cu acest cuprins, cartea P. S. Sale, cea mai bogată în astfel de informaţii la noi, e un izvor de lămurire şi un puternic sprijin de orientare şi intensificare a lucrului misionar ce se pune cu tot mai multă insistenţă în centrul preocupărilor clerului şi al Bisericii noastre ortodoxe române.

Prin valoarea pe care o reprezintă, cartea trebue să se

găsească în mâna fiecărui preot conştient, ca un catehism al datoriilor de împlinit, după cerinţele vremilor de acum.

Ca o dovadă a dragostei şi grijei părinteşti, pe care o poartă Inalta noastră Chiriarhie clerului nostru de mir şi ca o mărturie de recunoştinţă mângăitoare şi de nou indemn, — redau aici o pagină din cartea, pe care mi-am făcut cinstea să o înfăţişez cititorilor acestei reviste:

„Trebue să facem o mărturisire solemnă faţă de munca clerului nostru. Preoţii nostri ortodocşi au început o adevărată agitaţie religioasă. O mobilizare generală a tuturor forţelor preoţeşti se simte astăzi. Simţim pornirea unui val de credinţă, care este asemănător torenţilor de munte. O pornire de regenerare pioasă întrezăreşte observatorul atent.

Dar să nu ne oprim aici. Această efervescenţă religioasă trebue continuată de un cler bine organizat... Cele mai importante asociaţii preoţeşti sunt: Asociaţia generală a clerului, cu sediul în Bucureşti şi asociaţia Clerului „Andrei Şaguna", cu sediul în Sibiu.

Preoţimea e datoare a da sprijin mai alcs acestor două asociaţii. Depozitul viu al realizărilor, al afirmărilor depinde de o preoţime disciplinată. Dacă organizaţiile preoţeşti vor asigura cea mai perfectă disciplină a clerului, ele se vor putea mândri cu realizări uriaşe. Apelez la toţi preoţii să sprijinească aceste asociaţii, căci numai aşa vom putea lupta împotriva spiritului francmason şi a indiferentismului ucigător de suflete. Cu incertitudini şi cu mijloace imperfecte nu poţi merge la luptă. Eu cred că Dumnezeu ne ajută să dobândim plenitudinea certitudinei, a experienţei religioase creştine ortodoxe, prin clerul organizat al Patriarhiei".

Arhim. P. MORUŞCA.

„PSALTIREA PROROCULUI ŞI IMPĂRATULUI DAVID", în traducere de preoţii *Vasile Radu* şi *Gala Galaction*, Bucureşti, Institutul Biblic (1929).

Dintre scrierile V. Testament de mare autoritate se bucură „Cartea Psalmilor". De fapt, această carte prezintă o valoare excepţională atât din punct de vedere edificător cât şi din punct de vedére istoric şi teologic. In acest înţeles Psaltirea poate fi numită cu drept cuvânt: „Mica Biblie". Tot ceeace conţin cărţile V. Testament se află aici resumat în modul cel mai minunat: Psalmii dogmatici, morali, deşi îmbrăcaţi în tot felul de antropomorfisme, ne dau o icoană clară despre Dumnezeu, despre om, şi despre raportul dintre creator şi creaturi. Psalmii istorici condensează întreaga istorie a poporului ales; Psalmii Mesianici anticipează în modul cel mai precis împărăţia contemplată de profeţii V. Testament. Bine a zis Sf. Atanasie, că fiecare carte are cuprinsul ei propriu, dar „Cartea Psalmilor" ca o grădină cuprinde toate fructele celorlalte cărţi. Şi tocmai „Cartea Psal-

milor" era „lipsită la noi de-o limbă vrednică a înveşmânta cuvântul dumnezeesc". Golul acesta îl umple traducerea încercaţilor cărturari de facultatea de Teologie din Chişinău, preoţii Vasile Radu şi Gala Galaction.

Traducătorii pleacă dela textul ebreesc. Ce-i drept la Psalmi mai avem tălmăciri cari pleacă dela izvor. Dintr'o comparare a versiunilor de mai nainte se poate însă constata superioritatea tălmăcirii de care ne ocupăm. Iată cum se traduce b. o. Ps. XVI, în ed. Sf. Sinod XV:

Ps. XVI, *Dumnezeu este bunul cel mai înalt.*

1. O cântare de taină a lui David: Păzeşte-mă, Dumnezeule, căci în tine pun nădejdea mea.

2. Eu grăesc către Domnul: Tu eşti Stăpânul meu; fericirea mea numai în tine este!

3. Iar despre sfinţii cari sunt în ţară, ei sunt prea luminaţi întru cari e toată desfătarea mea.

4. Işi sporesc durerile cei ce-şi agonisesc alţi dumnezei; eu nu voi aduce nici o jertfă de sânge la altarele lor şi numele lor nu-l vor rosti buzele mele.

5. Domnul este partea mea cea mai bună şi paharul meu; tu vei face să sporească partea ce mi-a căzut sorţ.

6. Hotarele stăpânirii mele s'au nemerit în locuri prea frumoase, ba încă este o moştenire care întrece vrednicia mea.

7. Binecuvânta-voi pe Domnul care m'a sfătuit; chiar în ciasurile nopţii inima mea îmi dă învăţătură.

8. Il am pe Domnul stând veşnic în faţa mea; câtă vreme el e la dreapta mea nu mă voi clătina.

9. Drept aceea se veseleşte inima mea şi tresaltă de bucurie sufletul meu, iar trupul meu sălăşlueşte fără grijă.

10. Căci tu nu vei lăsa sufletul meu în împărăţia morţii, nici nu vei îngădui ca Sfântul tău să vadă putreziciune.

11. Tu mă vei face să cunosc cărarea vieţii, plinătatea bucuriei care este înaintea feţei tale şi dulceaţa cea deapururea de-a dreapta Ta.

Acest Psalm cuprinde rugăciunea unui cucernic către Dumnezeu. In textul original Psalmul poartă titlul: „Michtam le David". Onciul traduce, în comentarul său la pag. 51, prin cuvintele: „Cântare de aur a lui David", fiindcă după părerea sa „michtam" are însemnarea de: „cântare de aur, cântare aleasă". Nu e însă sigur dacă „chetem" face parte din rădăcina lui „michtam". LXX are: Στηλογραφία τῷ Δαβίδ (Scrisoare pe stâlpul lui David). Titlul: „o cântare de taină..." exprimă însă caracterul acelei cântări. E vorba doar despre o rugăciune.

Traducerea după LXX a Sf. Sinod exprimă sentimentele de regulă prin forma trecutului. Insă mai bine se pot adapta imnele la fiecare individ folosând în majoritatea cazurilor prezentul şi viitorul. Nu e oare mult mai potrivit a zice: „In tine

pun nădejdea mea“, decât „în tine am nădăjduit“; „fericit... carele nu umblă în sfatul celor fărădelege și în calea păcătoșilor nu stă“, în loc de: „fericit... care n'a umblat, ...n'a stătut, ...n'a stat“.

Din punct de vedere gramatical se poate admite.

Versul 3 [din Ps. XVI] ar fi însă mai potrivit, dacă s'ar traduce astfel: „Iar despre sfinții cari sunt pe pământ“... Adevărat că Psalmistul se gândește [mai întâi] la fruntașii cucernici din țară, la aceia cari ca și dânsul cred cu sinceritate în unicul și adevăratul Dumnezeu, dar felul propus de mine generalizează gândirea și substitue sentimentul particular prin unul universal. De felul acesta de traducere trebuie să ținem samă, mai ales dacă voim a lua în vedere înțelesul mesianic al Psalmului. Germanii cari urmează lui Luther au: „An den Heiligen so auf Erden sind“; iar unii teologi francezi cu autoritate traduc: „les saints qui sont sur la terre“.

In v. 10 [XVI] pentru cuvântul „șeol“ unele ediții au: „iad“, altele „infern“ ori „tartar“. Invățătura Psalmilor despre „șeol“ este următoarea: „Șeol este țara morților, un fel de mormânt subteran, unde defuncții vin rând pe rând pentru a-și ocupa locul: e adâncul nopții, al liniștei, al uitării. Psalmii mai vechi nu deosebesc soartea dreptului de a păcătosului“. Dacă se traduce cu „iad“ se spune prea mult; nici celelalte traduceri nu mulțumesc. Intrucât „șeol“-ul este un fel de „întâlnire“ pentru morții, cea mai potrivită este versiunea: „împărăția morții“. In felul acesta traducătorii reduc complexitatea cazurilor de mai nainte, iar cuvântul „șeol“ este tradus și comentat totodată.



Expresia „cornului poporului“, ar fi fost mai accesibilă mulțimii, care nu este întrodusă în simbolismul Vechiului Testament, dacă s'ar fi redat prin: „vaza“, „tăria“ ori „puterea poporului“; la fel pentru: „starostelui cântăreților“ a-și propune: „mai marelui cântăreților“. De ce a trebuit să rămână cuvântul „sela“ o enigmă pentru mulți?

Exemple de acestea sunt puține, și ele nu scad valoarea operei. Traducerea prezentă însemnează un pas înainte nu numai față de versiunile din ebreește ale Psalmilor, ci și față de textul tradițional al bisericii noastre. Câteva exemple vor evidenția această afirmare:

| Psaltirea tradițională: | Psaltirea Părinților V. Radu și G. Galaction: |
| --- | --- |
| Ps. $II_1$ Pentruce s'au întărâtat neamurile și noroadele au cugetat cele deșarte? | Ps. $II_1$ Pentruce se zbuciumă păgânii și popoarele își fac deșarte planuri? |
| Ps. $138_1$ Doamne, cercatu-m'ai și m'ai cunoscut, tu ai cunoscut șederea și sularea mea. | Ps. $139_{1-2}$. Doamne, tu mă cercetezi și mă cunoști, tu știi când șez și când mă scol, de departe tu pătrunzi gândirea mea. |

Exemple favorabile pentru traducători s'ar putea culege din fiecare Psalm. Chestiunea e însă prea vastă pentru a intra în discuţia întregei Psaltiri. Deşi nu este uşoară traducerea din original a literaturii sfinte, totuşi tălmăcitorii rezolvă în mod fericit atât problema lexicului cât şi pe cea a formei literare.

Puţinele cuvinte [„dosădiţi", „aleanul", „clicul"] mai rar uzitate în Psaltirile de până acum, fac parte din bogatul tezaur limbistic al traducătorilor. Ele vor pătrunde încetul cu încetul în uzul tuturora, întrucât versiunea trimisă în lume prin osârdia luminaţilor preoţi V. Radu şi G. Galaction este deamnă de această onoare.

Prof. V. NEAGA.

CRUCE ŞI SPADĂ. Indrumări morale şi naţionale pentru ostaşul român, de Prot. Lt. Colonel *Ioan Dăncilă.* Sibiu, 1930, Pag. 157. Lei 60.

Părintele I. Dăncilă şi-a publicat de curând a şasea carte a Sf. Sale. Simpla constatare a acestui fapt este un motiv suficient pentru o vorbă de laudă.

Lucrarea „Cruce şi spadă" pusă în slujba educaţiei religioase-morale a scumpei noastre oştiri marchează un punct frumos în evoluţia scrisului părintelui protopop militar I. Dăncilă. Ea se distinge prin limpezimea cugetării şi prin frumuseţea expunerii deopotrivă.

Anul trecut, în cartea sa „In luptă cu ispita", autorul îşi învăţa pe bravii săi catehumeni, de ce să se păzească în învălmăşagul vieţii de ostaş şi al vieţii peste tot. In cartea de care ne ocupăm el încearcă o propedeutică pozitivă, vând să coboare în sufletele ostaşilor ţării virtuţile creştineşti ziditoare de solide caractere morale.

Dacă disciplina trupului este una dintre condiţiile esenţiale ale sănătăţii trupeşti, disciplina sufletului este tot atât de importantă pentru viaţa integrală a oricărui om. Ori, sufletul omului prin nimic nu se disciplinează şi nu se zideşte mai arhitectonic decât prin virtuţile creştineşti pe cari le culegem din paginile Scripturilor sfinte şi din viaţa oamenilor mari. Acest adevăr îl scoate la iveală şi autorul cărţii „Cruce şi spadă".

.De aceea cartea tipărită aşa de îngrijit în noua tiparniţă „Oastea Domnului" a părintelui I. Trifa nu poate fi socotită decât ca o preţioasă contribuţie la educaţia oştirii noastre de azi şi de mâine.

N. COLAN.

CONVORBIRI CU DUMNEZEU ŞI CU OAMENII, traducere din italianeşte de *Pr. Dr. Ioan Felea.* Tipogr. Cărţilor bisericeşti, Bucureşti. Pagini 194. Lei 80.

Tot mai mult se îmbogăţeşte literatura noastră teologică cu traduceri preţioase din limba italiană. Intr'un timp relativ

destul de scurt, s'au tradus în românește „Pildele lui Isus" de P. Gallina, „Viața lui Isus" de G. Papini și acum mai recent „Convorbiri cu Dumnezeu și cu oamenii" de C. Mignone.

La prima vedere suntem ispitiți a crede, că autorul acestei recente lucrări, ca profesor de filozofie în Italia, este mai îndepărtat de problemele teologice. Traducerea de față, însă, ni-l desvăluie în întregime și ni-l prezintă alături de cei mai adânci și mai frământați creștini ai zilelor noastre. Om pentru care creștinismul nu este numai o insignă de sărbătoare și numai o doctrină vrednică de cunoscut, ci este înainte de toate însăși viața de fiecare zi și realizarea sfințeniei personale de fiecare clipă în această viață. Atât problemele mai înalte de ordin intelectual, cât și problemele mărunte ale vieții practice, autorul le proectează și le vede pe toate în lumina neapusă a eternității. Din această concepție de viață și din felul acesta de a privi creștinismul, sufletul acestui om a rodit aceste frumoase meditații cari sunt totatâtea rugăciuni și imne de laudă la adresa lui Dumnezeu și totatâtea acte de pocăință și de sinceră mărturisire a neputințelor omenești, în fața Creatorului.

Prin traducerea atât de iscusită a acestei lucrări, păr. Dr. I. Felea, a făcut un deosebit de bun serviciu Bisericii noastre. Pentrucă suntem încredințați, că prin citirea acestei cărți se vor mângâia multe suflete, se vor lămuri multe idei și se va întări credința multor creștini.

Pr. S. CÂNDEA.

# CRONICĂ.

ADUNĂRILE EPARHIALE DIN MITROPOLIA ARDEALULUI. Deschiderea adunărilor eparhiale s'a făcut în centrul episcopiilor cu deosebită solemnitate Duminecă, 18 Maiu a. c. In Sibiu cu ocazia deschiderii Adunării din anul acesta I. P. S. Sa arhiepiscopul şi mitropolitul Dr. Nicolae Bălan a ţinut o înălţătoare cuvântare. S'a văzut şi s'a dovedit şi de data aceasta, că înaltul ierarh este omul superior al vremii, care s'a identificat integral cu aspiraţiunile Bisericii noastre strămoşeşti. Din pătrunderea în esenţa problemelor religioase şi din observarea lipsurilor ce bântuie Biserica noastră desprinde idei şi preconizează realizări cari într'un timp mai mult sau mai puţin apropiat vor face ca Biserica ortodoxă română să fie în deplina îndeplinire a sfintei sale misiuni pe care o are în ortodoxia universală şi peste tot în increştinarea sufletelor.

In fruntea realizărilor bisericeşti din anul trecut pune modestele începuturi de refacere a mănăstirii Brâncoveneşti dela Sâmbăta de sus (jud. Făgăraş) şi în legătură cu aceasta pune problema reînfiinţării monahismului în Biserica ortodoxă românească. I. P. S. Sa mitropolitul constată, că a sosit vremea ca această problemă să fie pusă cu toată seriozitatea. Dupăce în vremuri de cumplită asuprire mănăstirile noastre au fost dărâmate cu tunul — în special în Ardeal — iar cinul monahal ca unul ce păstra tezaurul creştin şi naţional a fost desfiinţat, astăzi când ne bucurăm de toată libertatea naţională suntem datori să reînviem această forţă a Bisericii creştine.

Recunoaşte realizările clerului de mir şi nu diminuiază nimic din valoarea acestui cler, dar constată că „s'ar înălţa mult prestigiul Bisericii, dacă în jurul scaunului vlădicesc s'ar găsi un stat major de monahi, cari ar şti să găsească o sinteză între idealul Evangheliei şi al lumii, bărbaţi cu lumina Evangheliei şi cu lumina culturii, ca astfel să fie pilde vii în mijlocul Bisericii de azi". Aceşti monahi fiind dispensaţi de griji familiare şi străini de multe legături şi interese personale, ar putea apoi să-şi dedice, fără nici o rezervă, toată fiinţa lor idealului evanghelic şi prin această integrală slujire, realizările morale şi culturale

ale Bisericii ar fi, incontestabil, mai bogate. Vorbirea plină de convingere a I. P. S. Sale a fost primită cu unanime aprobări.

In şedinţa de Luni diminecaţa, Adunarea eparhială, înainte de intrare în ordinea de zi, dându-şi seama că în anul acesta se împlineşte o decadă decând I. P. S. Sa arhiepiscopul şi mitropolitul Nicolae păstoreşte cu atâta înţelepciune Biserica ortodoxă din Ardeal şi că I. P. S. Sa este centrul întregii pulsaţii de viaţă bisericească de dincoace de Carpaţi, a prezentat omagiile sale, făcând urări de sănătate, de spor la muncă şi viaţă îndelungată înaltului ierarh.

Cetindu-se raportul senatului bisericesc, acesta a fost o icoană fidelă a preocupărilor religioase morale din cuprinsul episcopiei. S'a arătat importanţa vizitaţiunilor canonice făcute de I. P. S. Sa mitropolitul şi de P. S. Sa vicarul Vasile, s'a accentuat opera misionară făcută de Biserică în mijlocul bolnavilor, în mijlocul tineretului şi în special opera misionară ce se face prin Oastea Domnului. Cu această ocazie s'a arătat şi rolul important pe care l-a avut monahismul în trecutul nostru naţional şi bisericesc.

Părintele T. Scorobeţ, fostul delegat al Arhiepiscopiei în America, raportând despre situaţia critică în care se găsesc credincioşii noştri de acolo, Adunarea hotărăşte ca organele în drept să stăruie pentru o cât mai grabnică soluţionare a chestiei ortodoxe române din America.

Prezentându-se raportul şcolar, prin discuţii mai largi s'au arătat toate neajunsurile şi greutăţile ce se pun în calea prosperării învăţământului religios în şcoalele primare, secundare şi profesionale. In special P. S. Sa arhiereul Dr. Vasile Stan a făcut o icoană clară, dar în acelaş timp şi dureroasă, de felul cum se prezintă astăzi învăţământul religios în şcoalele noastre şi mai ales în felul cum înţelege şi apreciază statul acest învăţământ religios.

Cu privire la şcoala normală „Andrei Şaguna" din Sibiu, Adunarea Eparhială îşi exprimă nedumerirea, cum de-a putut guvernul să ia Bisericii ortodoxe dreptul pe care l-a avut asupra acestei şcoli, menţinând şi recunoscând în acelaş timp Bisericii greco-catolice dreptul de amestec în tot ce priveşte şcolile normale din Blaj şi Beiuş. Adunarea cere să se facă intervenţii la guvern pentru repararea acestei nedreptăţi.

In ce priveşte pensionarea preoţilor, Adunarea a hotărât să se menţină şi să se caute toate mijloacele pentru mărirea fondului de pensiuni şi rămâne ca şi pe mai departe Biserica să fie aceea care să pensioneze pe preoţi şi nu statul.

I. P. S. Sa mitropolitul Nicolae mulţumind deputaţilor pentru concursul dat la soluţionarea problemelor, iar aceştia recunoscând în preşedintele şi în Părintele lor sufletesc un om cu dra-

goste, cu pricepere şi cu multă putere de muncă, roagă pe Dumnezeu să-l ţină mulţi ani în deplină sănătate în fruntea Bisericii care o conduce.

La Cluj, cu ocazia deschiderii Adunării eparhiale, a avut loc o întreită sărbătoare: 75 de ani de viaţă a P. S. Sale episcopului Nicolae Ivan, zece ani de când păstoreşte ca episcop şi zece ani de când ctitoria lui Ştefan cel Mare, episcopia Vadului şi Feleacului, a fost reînviată. In şedinţa solemnă ce s'a ţinut cu prilejul acestei fericite coincidenţe s'a arătat munca uriaşă pe care P. S. Sa episcopul Nicolae Ivan a desfăşurat-o de când se află în fruntea episcopiei. Ctitor al atâtor aşezăminte bisericesti şi excelent organizator, a fost omul cel mai potrivit pentru scaunul episcopesc al Clujului. „Alegerea P. S. Voastre în fruntea Eparhiei Clujului a fost o clipă istorică. Aţi venit acum zece ani cu un maldăr de acte, o masă şi un scaun şi azi aveţi îndeplinită o măreaţă operă“ — a spus părintele I Lupaş în cuvântarea sa omagială. P. S. Sa a făcut un dar de 100.000 Lei pentru zidirea unor biserici, iar adunarea eparhială pentru eternizarea numelui şi activităţii P. S. Sale a hotărât crearea unei fundaţiuni care să-i poarte numele.

Sărbătoare a fost şi la deschiderea Adunării eparhiale din Oradea, unde s'a prăznuit împlinirea alor zece ani de când la graniţa de vest a fost înălţată cetatea apărării creştine şi naţionale: episcopia ortodoxă. P. S. Sa episcopul Roman Ciorogariu, muncitor cu fapta, cu vorba şi cu condeiul şi neostenit luptător naţional, e cel mai grăitor simbol al vitregiei vremilor trecute dar şi al curajului neînfricat. Glasul lui de astăzi e glas de profet care trebue să ne mişte pe toţi, căci exprimă cel mai curat simţământ naţional şi creştin ortodox.

La Arad s'a prăznuit împlinirea alor cinci ani de când P. S. Sa episcopul Grigorie Comşa se află în fruntea episcopiei. Făcându-se în adunarea eparhială un bilanţ al activităţii misionare din decursul celor cinci ani, s'a văzut cât de mare şi promiţătoare este opera iniţiată de P. S. Sa. A înfiinţat pentru propaganda religioasă „Fondul Grigorie Episcopul“, „Biblioteca creştinului ortodox“, „Biblioteca preotului ortodox“, „Societatea Sf. Gheorghe“, „Fondul central eparhial al milelor“. P. S. Sa personal, prin scris, prin vizitaţiuni canonice şi prin predici a desfăşurat o intensă propagandă pentru combaterea sectelor.

In toate eparhiile, în decursul celor zece ani de viaţă naţională s'au înfiinţat parohii şi protopopiate nouă. Inalţii ierarhi conştienţi de misiunea lor, n'au pregetat nici o clipă dela muncă pentru prosperarea vieţii religioase, naţionale şi pentru înaintarea culturală a clerului şi poporului deopotrivă. Adunările eparhiale din anul acesta, au fost tablouri fidele ale înfăptuirilor din cei zece ani trecuţi şi realizările de până acum sunt o che-

zăşie, că opera începută se va continua în viitor cu aceeaş însufleţire şi cu aceeaş dragoste faţă de neam şi Biserică.

*

CONGRESUL CULTURAL AL „ASTREI". S'a ţinut în zilele de 24—26 Aprilie a. c. în Sibiu. La acest congres au participat cei mai de seamă reprezentanţi ai culturii naţionale, academicieni distinşi, oameni făuritori şi conducători de instituţii culturale; de aceea i s'a şi zis parlamentul cultural al ţării româneşti. N'a fost un congres de ordin administrativ, cu dări de seamă, cenzurări de gestiuni, alegeri, banchet, toast, bal etc., aşa cum au fost adunările generale din anii trecuţi, ci reprezentanţii culturei româneşti au fost chemaţi ca împreună să se sfătuiască şi împreună „să revizuiască situaţiunea Asociaţiunii, acum, după zece ani dela unire, în statul român, să-i definească rostul, să-i deseneze problema principală de rezolvit, să-i găsească cea mai potrivită organizare în acest scop. Să chibzuiască mijloacele realizării, să determine categoriile funcţionale ale societăţii româneşti, cari vor sluji ca suport al executării tuturor celor trebuitoare spre apropierea progresivă a idealului fixat şi mai presus de toate să deştepte interesul marelui public pentru acest vechiu aşezământ cultural al Ardealului, acum al României întregite".



In anii de după războiu „Astra" abătându-se dela program şi neglijând vechiul ei teren de muncă, satul, s'a trezit deodată că ostenelile ei nu aduc rodul dorit şi într'o bună zi s'a văzut chiar poticnită în noile cărări pe cari pornise. Cu această ocazie i s'au făcut fel de fel de critici, mergând unii aşa de departe încât au contestat şi dreptul de viaţă al acestei bătrâne Asociaţiuni culturale. S'a zis că odată cu înfăptuirea idealului naţional „Astra" şi-a ajuns scopul ei principal şi că în împrejurările de azi nu mai are nici un rost să existe. Zicem şi noi că o Astră oficializată şi birocratizată — cum a fost în anii din urmă — n'are rost. Şi nu înţelegem să fie nici o Astră în care să se promoveze vanităţi personale. „Astra" să rămână şi în împrejurările de azi ceeace a fost ea înainte de înfăptuirea idealului naţional şi anume: O societate ai cărei membrii lucrează, fără nici o afişare şi fără poftă de plată şi răsplată materială, pentru luminarea şi înălţarea vieţii poporului nostru.

Pentru realizarea acestui ideal nu trebuiesc schimbate statutele şi nici să nu se creadă, că în criza actuală atât de mult accentuatul curent biopolitic este mântuitorul „Astrei".

Inţelepciunea înaintaşilor cari au întocmit statutele a fost mai mare decât o cred mulţi din cei ce vor să complecteze astăzi programul „Astrei" şi nu rămâne decât ca aceste statute, cari cuprind un vast program de muncă, bun încă pentru multe decenii, să se realizeze, să fie tradus în fapte.

Actualul congres, în urma multor discuţii, pare a fi ajuns la această convingere şi deaceea avem dreptul să nădăjduim că vechea Asociaţiune va încerca în activitatea ei să reînoade firul întrerupt acum câţiva ani şi prin aceasta să devină aceeaş instituţie folositoare neamului cum a fost ea în zilele asupririlor noastre naţionale. Astra liberată din cătuşile birocratismului care omoară, pornind la muncă cu mai multă însufleţire şi cu membrii mai dispuşi a se jertfi pentru ideal, va ajunge să fie şi astăzi şcoala cea mare de luminare a poporului, de trezire a mândriei naţionale şi de superiorizare a vieţii româneşti în toate domeniile.

Pr. S. CÂNDEA.

# NOTE ŞI INFORMAŢII.

CU ÎNVOIREA tuturor bisericilor ortodoxe autocefale, patriarhul ecumenic din Constantinopol a convocat o conferenţă panortodoxă, care se va deschide în ziua de Pogorârea sf. Duh (8 Iunie) 1930, în mănăstirea Vatopedi din muntele Athos.

La această conferinţă a fost învitată să ia parte fiecare biserică autocefală ortodoxă printr'o delegaţie de câte doi episcopi

Conferenţa are de scop să delibereze asupra necesităţii înfiinţării unui sinod periodic panortodox, să alcătuiască programul de lucru al acestui sinod şi să decidă numărul de membri la care va avea drept în acest sinod fiecare biserică ortodoxă autocefală.

La conferenţa dela Athos sunt delegaţi ca reprezentanţi ai patriarhiei române: P. S. Episcop Lucian al Romanului şi P. S. Arhiereu-Vicar Titu Simedrea Târgovişteanul.

Delegaţia română a plecat din ţară pe la sfârşitul lunii Maiu.

*

COMITETUL Central al Asociaţiei clerului „A. Şaguna", din Mitropolia Ardealului s'a întrunit în şedinţă la Sibiu în 12 Mai a. c. Şedinţa a fost prezidată de P. C. S. Dr. Gh. Ciuhandu, preşedintele Asociaţiei.

Comitetul a luat măsurile de lipsă pentru desăvârşirea organizării Asociaţiei în toate eparhiile din cuprinsul mitropoliei şi pentru cât mai organice legături cu Asociaţia generală a clerului ortodox cu sediul în Capitală.

In chestiunea salarizării clerului, Comitetul a hotărât să facă o adresă către forurile competente, arătând că Asociaţia „A. Şaguna" îşi menţine punctul de vedere exprimat în repeţite rânduri, după care este cu dreptate ca slujitorii altarului să fie salarizaţi în conformitate cu pregătirea lor şi cu preţioasele servicii pe care le aduc societăţii şi statului deopotrivă. Statul e obligat să adopte principiul paralerizării clerului cu corpul didactic de diferite grade.

In comisia însărcinată cu pregătirea proiectului de lege a salarizării clerului Comitetul Asociației „Andrei Şaguna" a delegat pe preşedintele său Dr. Gh. Ciuhandu și pe păr. consiler arhiepiscopesc Dr. A. Gâlea-Sibiu.

Comitetul Central a hotărât ca viitorul congres al Asociației să se țină la începutul lunei Octomvrie 1930 la Brașov, având ca centru de preocupare: *Biserica şi problema culturală.*

*

ÎN SFÂRŞIT, după atâtea discuţii şi amânări, la zece ani dela unire şi la cinci ani după legea de organizare unitară a Bisericii ortodoxe, problema reorganizării învă ământului teologic pare a intra în faza realizării.

Proiectul de lege este gata şi el a fost prezentat Sfântului Sinod de către I. P. S. Mitropolit Nicolae al Sibiului. El este cât se poate de sumar. Dupăcum şi era de aşteptat. Statul n'are doar decât să recunoască, prin această lege, odată mai mult autonomia instituţiei sacre, şi dreptul de a-şi organiza învăţământul teologic în cadrul acestei autonomii. Şi să se oblige odată mai mult la sprijinul material pe care statul îl acordă şi şcoalelor teologice ale confesiunilor minoritare. Toate celelalte aranjamente ţin de sfera de competinţă a diferitelor regulamente.



Nădăjduim că proiectul va fi adoptat de Sf. Sinod şi trecut cât mai curând prin parlamentul ţării, pentrucă el realizează două mari postulate: trecerea integrală a învăţământului teologic în grija Bisericii şi pregătirea temeinică a viitorului cler al Bisericii noastre.

Deasemenea au fost prezentate Sf. Sinod şi regulamentele privitoare la Academiile şi seminariile teologice şi la internatele lor.

*

A APĂRUT de curând în româneşte Dogmatica lui H. Andrutsos, profesor la Facultatea de teologie din Atena. Traducerea iscusită a acestei cărţi se datoreşte tinărului profesor dela Academia „Andreiană" din Sibiu, dl Dr. D. Stăniloae. Dogmatica lui Andrutsos este una dintre cele mai temeinice lucrări din domeniul teologiei ortodoxe mai nouă. Apărută în româneşte în excelente condiţii tehnice, ea va ajunge, suntem convinşi, destul de repede în mânile studenţilor şi preoţilor noştri, cari au aşteptat-o de multă vreme. O singură piedecă există totuşi: Editura a crezut că face un lucru bun punând cărţii un preţ de 400 Lei. Preţul acesta echivalează cu o adevărată conspiraţie împotriva răspândirii cărţii de care nu se poate lipsi nici un preot.

*

S'A ZIS adeseori şi nu fără dreptate — că puţine din părţile ţării întregite îmbie un teren de mai amplă şi mai in-

tensă activitate culturală şi naţională, ca Săcuimea. Situaţia specială a acestui ţinut a fost semnalată mai întâi de Biserica noastră, care şi-a dat silinţa să facă tot posibilul pentru remedierea cât mai neîntârziată a acestei situaţii. Aşezarea a doi preoţi dintre cei mai vrednici (A. Nistor şi I. Rafiroiu) în fruntea protopopiatelor de Sf. Gheorghe şi Oituz a fost de bun augur. Roadele muncii lor organizate şi entuziaste de câţiva ani încep să se vadă. Le-a constatat şi autoritatea bisericească, dar le-au constatat şi trecători prin partea locului, mai străini de rosturile noastre. Intre alţii I. Gr. Oprişan, advocat în Bucureşti şi un devotat ostaş pe frontul luptei religioase.

O frumoasă icoană a înfăptuirilor culturale şi religioase din ultimi zece ani ne dă raportul părintelui protopop A. Nistor, raport citit în ultima adunare protopopească din Sf. Gheorghe. Fără să poetizeze realitatea, acest raport a fost atât de elocvent în expunerea documentată a lucrurilor, încât a stârnit admiraţia celorce au avut plăcerea să-l asculte. Dovadă că adunarea protopopească a cerut tipărirea lui. Lucru ce s'a şi făcut.

O vorbă de laudă şi de încurajare pentru preoţii şi învăţătorii vrednici din acest ţinut — ca şi pentru credincioşii noştri mireni, cari îi ajută atât de înţelegător — nu e un păcat.

Pentru care pricină am şi scris aceste rânduri.

N. C.

*

CU prilejul apariţiei în limba română a manualului de Dogmatică al lui H. Andrutsos, credem că nu e de prisos să subliniem anumite aprecieri făcute acestei cărţi după apariţia ei în limba greacă, de teologul catolic M. Jugie, în revista „Echos d'Orient" din Maiu şi Septemvrie 1908. Iată ce spune, între altele, savantul francez:

„Vorbind despre opera capitală a autorului nostru, nu aş voi să induc în eroare pe cetitor şi să-l fac să creadă că suntem în faţa unui edificiu dogmatic de proporţii grandioase. E vorba în realitate de un manual de 450 pagini. Dar acest manual, care e scris *modo oratorio* şi nu în formă de teze, are mai multe avantagii asupra cărţilor de acest gen în uzul şcoalelor teologice din Bisericile autocefale. Inainte de toate manualul e complect, în sensul că începe printr'o întroducere în teologie şi termină cu Eshatologia. Nu este acesta un merit fără importanţă, când ne gândim că dela întemeierea Facultăţii de teologie din Atena (deci de mai mult de 80 de ani) n'a apărut în greceşte nici o operă de ansamblu asupra întregei teologii. Teologii greci au trăit din traduceri. H. Andrutsos este primul dintre greci, care ne dă un manual de teologie relativ complect.

A doua calitate care distinge această operă, este o calitate specific grecească şi foarte puţin rusească: claritatea. In chip firesc ajungi să înţelegi, fără prea multă osteneală, ceeace

autorul vrea să spună, asupra chestiunilor controversate mai ales între cele două biserici. Cei cari sunt obişnuiţi să răsfoiască Dogmatici ortodoxe, vor afla că este lucru de mare preţ.

Claritatea are multă afinitate cu logica. Dl Andrutsos are un spirit ordonat scolastic, în înţelesul bun al cuvântului. Are gust pentru deducţiunile riguroase; preferinţele sale sunt îndreptate spre teologia speculativă, spre adevărata teologie ştiinţifică; aceasta caută să sistematiseze dogmele, să arete legătura şi raportul lor mutual, să le expună în lumina raţiunilor de convenienţă şi are dreptate când se ridică împotriva citaţiilor de texte interminabile din Sf. Părinţi, potrivite şi nepotrivite, ceeace constitue buna jumătate a teologiei lui Macarie. Asemenea, nu ezităm a spune, că în cele trei mari volume ale acestui din urmă este mai puţină teologie adevărată decât în cele 450 de pagini ale lui Andrutsos.

Este adevărat că numărul acestor pagini ar fi putut fi augmentat foarte uşor, dând două volume în loc de unul. Anumite chestiuni au fost tratate cam sumar; astfel teologia Sf. Treimi e cuprinsă în 20 de pagini numai, din cari şase sunt consacrate purcederii Sfântului Duh. Acest lucru pare întru câtva cam maşter. Imprumuturile considerabile şi aluziunile numeroase pe care autorul le face teologiei catolice papiste, arată că cunoaşte foarte bine această teologie; nu era decât de datoria lui, ca să intre în anumite desvoltări cari ar fi dublat valoarea lucrării sale".

GH. S.